

JURIDISKA FAKULTETEN

VID LUNDS UNIVERSITET

Gustav Nordström

Köparens undersökning efter företagsförvärv

- en analys av hur 31–32 §§ köplagen påverkar köparens möjlighet att åberopa fel vid företagsförvärv

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet

30 högskolepoäng

Handledare: David Dryselius

Termin: HT 2023

Innehåll

Summary	4
Sammanfattning	6
Förord.....	8
1 Inledning.....	9
1.1 Bakgrund	9
1.2 Syfte och frågeställningar.....	10
1.3 Metod och material.....	10
1.4 Forskningsläge.....	13
1.5 Avgränsning	13
1.6 Disposition.....	14
2 Allmänna utgångspunkter.....	15
2.1 Inledning.....	15
2.2 Uppsatsens typfall – vad vill jag undersöka?	15
2.3 Något om aktievärdering	19
3 Några grundläggande principer	21
4 Tillämplig lag vid aktieförvärv.....	23
4.1 Inledning.....	23
4.2 Det köprättsliga felbegreppet	24
5 Due diligence – köparens undersökning före köp	25
5.1 Inledning.....	25
5.2 20 § första stycket köplagen.....	25
5.3 20 § andra stycket köplagen	26
5.4 Köparens undersökningsplikt när säljaren försummat sin upplysningsplikt.....	31
6 Säljarens upplysningsplikt.....	32
6.1 Inledning.....	32
6.2 Säljarens upplysningsplikt vid aktieförvärv	33
7 Undersökning efter köp (tillträdesgranskning).....	37
7.1 Inledning.....	37
7.2 31 § köplagen	37
7.3 Tillträdesgranskning i rättspraxis	40
7.4 Några reflektioner om tillträdesgranskningen	44
8 Reklamation.....	50
8.1 Inledning.....	50
8.2 32 § första stycket köplagen.....	50
8.3 32 § andra stycket köplagen	55

8.4	Konsekvenserna av underlåten reklamation	55
8.5	Förhållandet mellan reklamation och allmänna rättsgrundsatser om passivitet	57
8.6	Kortare reklamationsfrist för kommersiella aktörer?	59
8.6.1	Inledning	59
8.6.2	NJA 2016 s. 237 - Bostadsrättslokalen	59
9	Avslutande reflektioner	62
9.1	Tillträdesgranskning och reklamation vid företagsförvärv .	62
9.2	Slutsatser	65
	Källförteckning	69

Summary

Despite a long-standing debate in the doctrine, both the 1905 Swedish Sales of Goods Act and the current Swedish Sales of Goods Act have been applied to company acquisitions through share transfers. However, the legislator did not have company acquisitions or share purchases in mind when drafting the Sales of Goods Act and the set of rules therefore tends to be less suitable for share transfers in the context of a company acquisition. However, this is often not a problem for the parties. The Sales of Goods Act is an optional law, and the parties may therefore within their freedom of contract make the necessary modifications to the share purchase. Even if the parties expressly waive the entire Sales of Goods Act or waive it by agreeing to something else, it cannot be guaranteed that such a disposition will always render the Sales of Goods Act meaningless. If a certain question cannot be answered by the wording of the contract or by an interpretation of the contract, guidance must be sought in general principles of law. Since the Sales of Goods Act expresses several such principles, the parties risk ending up in the Sales of Goods Act anyway, allowing its provisions to apply to their contract. The thesis examines how the rules in the Sales of Goods Act regarding the buyer's post-acquisition inspection and the obligation to put the seller on notice regarding defects are designed in the case of a company acquisition under current law.

Swedish law contains certain obligations for a buyer who wishes to invoke and allege a defect in a purchased object. This obligation can be derived from both the Sales of Goods Act and general principles of contract law, as established by the Swedish Supreme Court in its case law. According to the Sales of Goods Act, the buyer must put the seller on notice within a reasonable time after the buyer either detected or should have detected the defect.

What the buyer has detected or should have detected is often determined by the post-acquisition inspection that the buyer must carry out under the Sales of Goods Act. In M&A transactions, it is market practice for the buyer to carry out a due diligence investigation of the company to be purchased. The due diligence process is resource-intensive and a large part of the work surrounding a company acquisition is spent here. The thesis, however, examines the nature of the post-acquisition inspection and how it affects the buyer's ability to succeed with a claim regarding defects against the seller. However, the law does not provide any further guidance on the time limit and scope of such post-acquisition inspection. The reference to "generally accepted business practices" (*god affärssed*) does not provide clarity on what a company acquirer must investigate. Furthermore, case law does not provide clear guidance on the content of such a post-acquisition inspection.

If the buyer fails to fulfil his obligation to perform a post-acquisition inspection, this may mean that certain defects in the acquired company should have been discovered earlier than they were. The consequences of an omitted or unsatisfactory performed post-acquisition inspection can be that the buyer neglects his obligation to put the seller on notice, which deprives the buyer of

the right to invoke certain defects. The thesis is based on a company acquisition where it is already established that the seller is responsible for a recognised defect in the company. The thesis examines whether the seller successfully could raise objection against the buyer's notice regarding the established defect, in the light of the fact that the buyer should have discovered the defect earlier than he/she did.

The thesis concludes that even if the seller could succeed with such an objection by claiming that the buyer has failed to put the seller on notice in time, it is not possible to determine exactly in which cases this could happen. It is not possible through a general market practice or any generally accepted business practices describe how a post-acquisition inspection after a company acquisition should be performed and when it should be performed. The thesis therefore concludes that current law does not regulate the issues of post-acquisition inspection and putting the seller on notice in company acquisitions in a satisfactory and predictable manner. The thesis is concluded with a *de lege ferenda* argument where proposals for new legal rules are presented and motivated.

Sammanfattning

Trots en sedan länge pågående debatt i doktrinen har både 1905 års köplag och dagens köplag tillämpats på företagsförvärv som sker genom en aktieöverlåtelse. Det är dock tydligt att lagstiftaren inte hade företagsförvärv eller aktieköp i åtanke när köplagen skrevs och reglerna tenderar därför att vara mindre lämpliga för aktieöverlåtelser vid företagsförvärv. I många situationer blir detta inget problem för parterna som inom ramen för sin avtalsfrihet kan göra nödvändiga anpassningar för aktieköpet. Även om parterna avtalar bort köplagen eller avtalar bort den genom att avtala om något annat, går det inte att garantera att en sådan disposition alltid medför att köplagen blir betydelslös. Om en viss fråga inte kan besvaras av avtalets ordalydelse eller genom en avtalsstolkning måste svaren sökas i allmänna rättsprinciper. Eftersom köplagen uttrycker flera sådana principer, riskerar parterna att ändå hamna i köplagen och låta dess bestämmelser tillämpas på parternas avtal. Uppsatsen undersöker hur köplagens regler om köparens undersökning efter köp samt reklamationsplikt vid fel ser ut vid företagsöverlåtelser.

I svensk rätt finns en reklamationsplikt för köpare som vill åberopa fel i den köpta egendomen. Den allmänna reklamationsplikten går att härleda från både köplagen och allmänna kontraktsrättsliga principer, vilket HD har fastställt. Neutral reklamation enligt köplagen ska ske inom skälig tid från det att köparen antingen har upptäckt eller borde ha upptäckt felet.

Vad köparen har upptäckt eller borde ha upptäckt bestäms ofta av den undersökning *efter* köp som köparen ska genomföra enligt köplagen. Vid företagsöverlåtelser är det mer eller mindre marknadspraxis att köparen före köpet genom en due diligence undersöker bolaget som ska köpas. Due diligence-processen är resurskrävande och en stor del av arbetet kring en företagsöverlåtelse läggs här. Uppsatsen undersöker emellertid hur undersökningen efter köp ser ut och hur den påverkar köparens möjligheter att lyckas med krav mot säljaren. Lagtexten ger inte någon vägledning beträffande tidsfristen och omfattningen för en sådan undersökning efter köp. Hänvisningen till att undersökningen ska ske enligt "god affärssed" bidrar inte med någon tydlighet för vad en köpare måste undersöka. Det saknas även tydlig vägledning i praxis beträffande en sådan undersökning.

Om köparen åsidosätter sin undersökningsplikt efter köp kan det innebära att vissa fel i det köpta bolaget borde ha upptäckts tidigare än vad som har gjorts. Konsekvenserna av en utebliven eller otillfredsställande undersökning kan då bli att köparen försummar sin reklamationsplikt varför rätten till felanspråk prekluderas. Uppsatsen undersöker om en säljare efter en företagsöverlåtelse och vid ett konstaterat fel som denne i och för sig ansvarar för, med framgång skulle kunna göra en sådan reklamationsinvändning i ljuset av att köparen borde ha upptäckt felet tidigare än vad som har gjorts.

Det konstateras att även om säljaren visserligen skulle kunna lyckas med en sådan invändning går det inte att fastställa exakt i vilka fall detta skulle kunna ske. Det går nämligen inte att beskriva en generell marknadspraxis eller någon god affärssed för hur en undersökning efter tillträdet ska se ut och när

den ska genomföras. Uppsatsen konstaterar därför att gällande rätt inte på ett tillfredsställande och förutsebart sätt reglerar frågorna om undersökning efter köp och reklamation vid företagsöverlåtelser. Uppsatsen avslutas med ett resonemang de lege ferenda där förslag på nya lagregler presenteras och motiveras.

Förord

I den här delen ska man gärna skriva några kloka och eftertänksamma rader kring studietiden, arbetet med uppsatsen och stödet som möjliggjorde dess genomförande. Om följande meningar är kloka eller eftertänksamma vet jag inte, men de sammanfattar åtminstone mina upplevelser under de senaste 4,5 åren.

Det känns lite överkligt att mina studier vid Lunds universitet, åtminstone för denna gång, snart är avslutade. Ett halvt decennium har nästan passerat sedan jag för första gången tog plats i Pufendorfsalen. Tiden därefter har in-
neburit en hel del studier både på Juridiska fakulteten men också hemma till följd av pandemin. Det har varit ett par händelserika år och tiden har om möjligt passerat snabbare än vad som vanligt är fallet.

Med detta examensarbete avslutas ett nästan fem år långt kapitel i mitt liv. Även om jag kommer sakna tiden i Lund ser jag mycket fram emot vad framtiden har att erbjuda, både personligen och som jurist.

I denna del vill jag rikta ett tack till min handledare David Dryselius som ständigt varit ett hjälpsamt och tryggt stöd under processen.

Jag vill passa på att uttrycka min tacksamhet och ödmjukhet för allt det fantastiska stöd som jag fått från min familj, vänner och nära och kära. Utan er hade vägen hit varit betydligt svårare. Tack.

Tygelsjö, Malmö kommun den 29 december 2023

Gustav Nordström

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Företagsöverlåtelser är vanliga i det praktiska affärlivet och får stor uppmärksamhet i näringslivet, både i Sverige och internationellt.¹ Under 2022 genomfördes 1 791 företagsfusioner och företagsförvärv till ett uppskattat värde om 79,4 miljarder euro. Under 2021 var siffrorna högre; 1 933 transaktioner till ett totalt värde om 212,8 miljarder euro.² Det är dock inte säkert att uppgifter av den här typen stämmer eftersom det saknas en etablerad definition av vad ett företagsförvärv är.³ Alla aktiebolag ska enligt aktiebolagslagen (2005:551) som utgångspunkt syfta till att bereda aktieägarna vinst.⁴ De flesta aktiebolag strävar därför efter att utveckla sin verksamhet och som ett steg häri eller som ett slutsteg efter en längre tid kan en företagsförvärvsprocess aktualiseras.⁵ Det kan röra sig om ett expanderande startup-bolag som köper ett annat bolag för synergieffekter.⁶ Ett annat vanligt scenario är att aktieägare säljer sina aktieinnehav med vinst. Det är också vanligt att riskkapitalbolag, så kallade private equity-bolag, regelbundet förvärvar och därefter säljer bolag för att på lång sikt försöka skapa avkastning.⁷ Företagsöverlåtelser är en viktig katalysator i näringslivet eftersom det stimulerar utvecklingen och incitamenten att skapa och driva bra bolag.

Eftersom en förvärvsprocess ofta är viktig för näringslivet, och i förlängningen samhället, kan man luras att tro att området har en specialiserad och rigorös lagreglering. Även om företagsförvärv regleras i svensk rätt, bland annat genom köplagen (1990:931), är reglerna inte särskilt specialiserade eller anpassade. Visserligen finns det lagar och rättsfall, men en stor del är inte anpassade till det moderna affärlivet. Det finns därför skäl att utreda vad som utgör gällande rätt vid företagsöverlåtelser.

I framställningen studeras förvärvsprocessen i ett omvänt perspektiv. Den klassiska förvärvsprocessen är annars snarlik, oberoende av omständigheterna i det enskilda fallet.⁸ Parterna inleder avtalsförhandlingar och därefter anlitar respektive part en advokatbyrå. Köparen genomför därefter en due diligence och undersöker målbolaget, bland annat dess ekonomi och relevanta avtal. Eventuell riskidentifiering leder ofta till en justerad köpeskilling. Vanligtvis formulerar säljaren garantier och/eller ”indemnities”, det vill säga att säljaren lovar att kompensera köparen för vissa brister eller ansvara för vissa avvikelser. Slutligen ingår parterna aktieöverlåtelseavtalet och därefter får köparen aktierna mot betalning av det överenskomna priset. Processen är resurskrävande, i synnerhet för köparen. Därför är det tryggt för köparen att

¹ Jfr Sevenius (2011) s. 19, s. 59.

² IMAA (besökt 2023-12-27).

³ Sevenius (2011) s. 59.

⁴ Prop. 2004/05:85 s. 218–220.

⁵ Jfr Sevenius (2011) s. 333.

⁶ Sevenius (2011) s. 34, s. 329 ff.

⁷ Sevenius (2011) s. 30 f.

⁸ Sevenius (2011) s. 38.

exempelvis bokföringsfel som upptäcks viss tid efter tillträdet, i det enskilda fallet omfattas av en säljgaranti.

Problem uppstår emellertid om köparen efter en tid identifierar fel som inte täcks av en garanti, inte omfattas av en indemnity och som inte heller har kunnat upptäckas vid undersökningen. Informationen om felet har alltså inte funnits tillgängligt för köparen inför köpet. När köparen framställer krav kan säljaren påstå att köparen inte reklamerat i tid och att köparen skulle ha reklamerat direkt i samband med tillträdet, eftersom köparen genom sin undersökningsplikt *efter* köpet, borde ha upptäckt felet tidigare. Frågorna som därmed uppstår rubbar den klassiska förvärvsprocessen. Fokus skiftas från undersökningen innan köp till undersökningen efter köp. Men hur stark är denna undersökningsplikt efter köp och vad kan förväntas av köparen?

Om säljaren skulle få rätt och därigenom undvika ansvar skulle det få enorma konsekvenser för köparen. Köparen som redan lagt stora resurser på sin due diligence kommer ha ett bristfälligt målbolag utan möjlighet att framställa krav mot säljaren. Eftersom köparen i en sådan situation kommer anses ha reklamerat för sent kommer köparens möjligheter att åberopa fel prekluderas enligt vad som framgår av 31–32 §§ köplagen. Detta är inte bra för köparen, som alltså kommer tvingas bära dessa kostnader själv. En annan konsekvens av att säljaren får rätt i domstol och därigenom undgår ansvar på grund av preklusion, blir att man vid företagsöverlåtelser i allmänhet lär omfördela sina resurser för att kunna göra en större och mer omfattande insats vid undersökningen efter köp. För tillfället finns det inget tydligt svar på vad som gäller i en sådan här situation, och därför behöver frågan undersökas.

1.2 Syfte och frågeställningar

Mot bakgrund av ovanstående problem syftar uppsatsen till att undersöka hur omfattande undersökningsplikten efter köp är vid ett företagsförvärv samt vilken betydelse undersökningsplikten har för köparens reklamationsplikt. Utifrån syftet har jag därför formulerat följande frågeställningar:

Vid ett företagsförvärv;

- i) Hur omfattande är undersökningsplikten efter köp såsom denna är formulerad i köplagen?
- ii) Kan en säljare framgångsrikt åberopa att köparen reklamerat ett fel för sent mot bakgrund av vad köparen borde ha upptäckt genom sin undersökning efter köpet?
- iii) Kan kraven på köparens undersökningsplikt efter köp samt reklamationsfristen variera beroende på vilka omständigheter som åberopas till grund för ett fel?

1.3 Metod och material

I uppsatsen använder jag den rättsdogmatiska metoden. Detta innebär att jag utifrån de allmänt accepterade rättskällorna försöker identifiera svaret på mina frågeställningar. Därför utgår jag ifrån lagstiftning, rättspraxis,

lagförarbeten och doktrin för att konstruera svar på mina frågor.⁹ Jag utgår alltså från den hierarkiska rättskälleuppfattningen.¹⁰ Den rättsdogmatiska metoden har valts mot bakgrund av syftet; att fastställa innehållet i gällande rätt.¹¹

Det ska nämnas att det har förekommit viss kritik mot termen ”rättsdogmatik”. Sandgren menar till exempel att det är mer klargörande att beskriva det dominerande spåret inom rättsvetenskapen som ”analytisk” snarare än dogmatisk. Han föreslår att man i stället ska använda termen ”analytisk rättsvetenskap” eller ”rättsanalytisk forskning” eller liknande.¹²

Ett problem med köplagen är att den inte är anpassad till aktieköp och företagsöverlåtelse. Sådana köp skiljer sig från andra mer vanliga köp av lös egendom. Detta innebär inte nödvändigtvis att man måste vara försiktig när man tillämpar köplagen på aktieköp och företagsöverlåtelse. Man måste dock vara medveten om dessa förutsättningar och beredd att göra anpassningar. Samma principer gäller för köplagens förarbeten som inte heller är anpassade till aktieköp och företagsöverlåtelse.

En stor andel av tvisterna vid företagsöverlåtelse tas aldrig upp i domstol. Detta beror troligtvis på att parterna oftast hänskjuter tvister till skiljenämnder. En annan möjlig förklaring är att kommersiella parter ofta förlikas. Detta innebär att färre tvister tas upp av de allmänna domstolarna. Domstolarna får därför inte tillfälle att utveckla rättsläget eller komma med vägledande avgöranden. Rättsutvecklingen blir lidande och det kan därför vara svårt att tillämpa äldre rättsfall i tron om att de fortfarande återspeglar gällande rätt.

Med äldre rättsfall menar jag till exempel rättsfall vars relevans kan ifrågasättas på grund av sin ålder eftersom frågor kring företagsöverlåtelse sällan behandlas i allmän domstol. Det innebär att HD idag kanske skulle ha en annan syn på vissa frågor än vad man hade för 20–25 år sedan men att man hittills inte fått uttryck för detta eftersom väldigt få tvister om företagsöverlåtelse når de allmänna domstolarna. Med äldre rättsfall menar jag också sådana rättsfall som till exempel bygger på 1905 års köplag.

Den knapphändiga rättspraxisen innebär att jag hänvisar till rättsfall som tillämpar 1905 års köplag. Det är oklart hur denna äldre rättspraxis förhåller sig till köplagen. Frågan berördes inte i propositionen. För att kunna ta reda på hur äldre rättspraxis förhåller sig nu gällande köplag, krävs någon form av analog tillämpning. En sådan görs genom att tillämpa köplagen på förhållandena i de äldre rättsfallen. Därigenom kan man undersöka om resultatet hade blivit detsamma idag. En fördel är att en hel del av de allmänna rättsprinciper som reglerades i 1905 års köplag fortfarande gäller och ibland även finns kodifierade i köplagen. Även om det finns viss rättspraxis ska påpekas att majoriteten av dessa avgöranden berör andra typer av överlåtelse än företagsöverlåtelse. Detta bör man vara medveten om, även om mitt syfte med hänvisningen till dessa rättsfall är att försöka beskriva allmänna principer.

⁹ Kleineman (2018) s. 21; Se också Hellner (1969) s. 207 och Sandgren (2006) s. 649.

¹⁰ Sandgren (2006) s. 651.

¹¹ Sandgren (2006) s. 649.

¹² Sandgren (2006) s. 656.

Det förekommer även vissa referenser till dansk och norsk rättspraxis, eftersom köprätten i dessa länder liknar den svenska köprätten. Att HD har uttryckt att det finns en nordisk rättsgemenskap inom ett till köprätten näraliggande område talar också för att norsk och dansk rätt kan vara till hjälp när det saknas svar i svensk rätt.¹³ Dessa referenser till dansk och norsk praxis har varit extra användbara i frågor som inte har prövats av svensk domstol. Sveriges, Danmarks och Norges respektive köplag bygger på den nordiska köplagsutredningen som ledde till förslag till nya köplagar. Danmark antog dock aldrig en ny köplag. I köplagspropositionen uttalas ambitionen att i största möjliga utsträckning bevara ”den nordiska rättslikheten på köprättens område”. Det påpekas dock att rättspraxis i de nordiska länderna redan vid den tiden delvis skiljde sig åt. Det ansågs därför nödvändigt att acceptera vissa skillnader mellan respektive förslag till köplag.¹⁴ Eftersom olikheter i rättsläge kan förekomma länderna emellan har jag även här fått vara försiktig.

Mot bakgrund av dessa problem i lagstiftning, förarbeten och rättspraxis för företagsöverlåtelser har jag även valt att titta på doktrin inom området. Även om det visserligen går att hitta en del doktrin inom företagsöverlåtelser och aktieköp finns det väldigt lite skrivet om just mitt uppsatsämne. Urvalet av doktrin har därför varit begränsat. Jag har därför fått utgå från relativt gamla källor.

Om doktrinen utgör en rättskälla har ofta diskuterats, särskilt på senare tid. Sandgren menar att doktrinen åtminstone har en viss ställning som rättskälla. Detta följer bland annat av att doktrinen till och från beskrivs som en rättskälla i förarbeten, domstolsavgöranden eller i andra auktoriserade texter. Sandgren menar dock att ”denna ställning och den auktoritet som följer med denna beror inte bara på denna legitimationsgrund”. Om argumentation brister i kvaliteten och förmågan att övertyga följer att doktrinen förlorar i auktoritet.¹⁵ Att enbart påstå att doktrin är en rättskälla eftersom domstolar hänvisar till sådan är inte tillräckligt för att doktrin faktiskt ska utgöra en rättskälla menar Dahlman.¹⁶ Dahlman menar att frågan om doktrинens status som rättskälla är felställd. Det handlar inte om huruvida all doktrin har rättskällestatus eller om all doktrin saknar rättskällestatus. Det handlar om att identifiera den doktrin som faktiskt behandlas som rättskällor enligt en erkänningsregel i svensk rättsordning, även om sådana mer sällan förekommer.¹⁷

¹³ Se NJA 2018 s. 653 ”De ingjutna rören”. Målet gällde den dispositiva entreprenadrätten.

¹⁴ NU 1984:5; Prop. 1988/89:76 s. 26 f.

¹⁵ Sandgren (2006) s. 654.

¹⁶ Dahlman (2019) s. 70; Dryselius (2023) s. 50 f. samt s. 56, som skriver att enbart att HD i bl.a. NJA 2009 s. 672 nämner Draft Common Frame of Reference (DCFR), inte innebär att DCFR ska räknas som en rättskälla. Han skriver att sådant material som HD använder som inspiration inte genom själva användningen ska räknas som en rättskälla. En domstol kan låta sig inspireras av visst material för sin diskretionära beslutskompetens eller rättsbildningskompetens, men detta innebär inte att materialet utgör en rättskälla; Se även Arvidsson (2010) s. 41 not nr 63.

¹⁷ Dahlman (2019) s. 71.

I uppsatsen använder jag inte doktrinen som en källa för att utröna innehållet i gällande rätt. I stället använder jag doktrinen som inspiration och underlag för diskussion i den mån det är oklart vad som utgör gällande rätt.

1.4 Forskningsläge

Även om det inte publicerats någon forskning inom just mitt uppsatsämne finns det en hel del näraliggande material. Denna forskning har ofta berört frågor om felansvaret vid aktieköp eller undersökningsplikten före ett företagsförvärv. Det finns också mycket publicerat kring många av de bestämmelser i köplagen som jag fokuserar på i denna uppsats. Här ska främst nämnas Christina Rambergs avhandling från 1992 'Kontraktsbrott vid köp av aktie' som utförligt behandlar kontraktsbrott och efterföljande ansvar vid aktieköp. Robert Sevenius har skrivit 'Företagsförvärv: en introduktion' (2011) där han behandlar företagsförvärv med fokus på den praktiska transaktionsprocessen. Avhandlingen är dock över 30 år gammal och inte särskilt uppdaterad. Sevenius bok är också ganska gammal och det behövs därför ny forskning inom företagsöverlåtelser i form av aktieköp.

Sven Törringers examensarbete "Köparens undersökningsplikt vid företagsförvärv" från 2006 ska också nämnas. Törringers uppsats behandlar dock inte samma frågeställningar som detta arbete och frågor om köparens undersökningsplikt efter köp samt reklamation behandlas endast kort. Anders Johansson har skrivit artikeln "Undersökningsplikt vid aktiebolagsförvärv – Frågor beträffande köplagens tillämpning vid förvärv av aktiebolag" i SvJT 1990. Arbetet berör dock 1905 års köplag och är idag ganska gammalt.

1.5 Avgränsning

Jag kommer enbart undersöka vad som gäller när både köparen och säljaren är ifrån Sverige och vad som gäller enligt svensk rätt. Detta utesluter inte att jag, i den utsträckning jag tycker det är nödvändigt, även kommer att redogöra för och diskutera utländsk rätt för att se om något liknande skulle kunna gälla i svensk rätt. Det här är dock inte en komparativ uppsats.

Eftersom varje företagsöverlåtelse är unik kan det uppstå en stor mängd fel. Därför har jag avgränsat uppsatsen till ett typfall av företagsöverlåtelse. "Typfallet" är ett privat förvärv av ett aktiebolag genom att samtliga aktier i bolaget överläts av en ensam säljare till en ensam köpare. Inkråmsförvärv lämnas därför utanför framställningen.

I uppsatsen utgår jag enbart från köplagen. I den utsträckning det har betydelse för uppsatsen kommer dock andra lagar och rättsliga begrepp från näraliggande rättsområden att diskuteras.

Det förekommer ofta garantier och indemnities vid företagsöverlåtelser. En garanti innebär i korthet att säljaren tar på sig ett särskilt ansvar för köpeobjektet. En indemnity innebär att säljaren går med på att köparen inte ska ha något ansvar för vissa framtida omständigheter. Köparen ska hållas skadeslös. I svensk rätt förekommer uttrycket "indemnityförklaring" i exempelvis sjölagen (1994:1009). En indemnity är en form av skadelöshetsförbindelse där

köparen aldrig kan bli skyldig att stå kostnaderna för vissa händelser som kan inträffa senare, såsom att målbolaget dras in i en kostsam tvist. I uppsatsen kommer jag varken undersöka garantier eller indemnities eftersom det hade krävts en separat uppsats för att behandla dessa ämnen.

1.6 Disposition

Uppsatsen består av sammanlagt nio kapitel. I kapitel 2 beskriver jag de allmänna utgångspunkterna för uppsatsen. Detta består av en redogörelse för uppsatsens typfall och ett kort avsnitt om aktievärdering. I kapitel 3 beskriver jag vissa för framställningen grundläggande principer. Därefter, i kapitel 4, behandlas och diskuteras tillämplig lag för aktieförvärv. I samband med detta redogör jag även för det köprättsliga felbegreppet.

Därefter följer kapitel 5–8 som omfattar den bakomliggande rätten i förhållande till uppsatsämnet. I kapitel 5 redogör jag närmare för vad en due diligence är. I samma kapitel beskrivs även köparens undersökningsplikt före köp enligt köplagen. Därefter kommer kapitel 6 med en beskrivning av säljarens upplysningsplikt vid aktieöverlåtelse. I kapitel 7 följer en utförlig redogörelse för och diskussion kring köparens undersökning efter köp. I kapitel 8 redogör jag för och diskuterar neutral reklamation och dess konsekvenser enligt köplagen och allmänna rättsprinciper. Kapitel 8 avslutas med en redogörelse för NJA 2016 s. 237 ”Bostadsrättslokalen”.

I kapitel 9 sammanställer jag mina slutsatser i ljuset av vad som konstaterats i uppsatsens föregående kapitel. Jag återkopplar till uppsatsens syfte och besvarar de grundläggande frågeställningarna. Kapitel och uppsatsen avslutas med ett de lege ferenda-resonemang i vilket jag föreslår vissa justeringar i gällande rätt.

2 Allmänna utgångspunkter

2.1 Inledning

För att förtydliga vilket scenario som studeras i uppsatsen kommer jag i detta kapitel beskriva ett typfall. Typfallet kommer därefter vara grunden för uppsatsen och det kommer göras löpande hänvisningar till detta. Detta syftar till att tydliggöra vilken typ av situation jag undersöker. Att jag valt att studera frågeställningarna utifrån ett typfall motiveras alltså delvis av pedagogiska skäl. Därutöver motiveras typfallet av utrymmesmässiga skäl. Precis som andra författare innan mig redan har konstaterat, går det inte att skriva en uppsats som täcker alla variationer av företagsöverlåtelser.¹⁸ Det ska därför betonas att uppsatsen inte är heltäckande, eftersom den utgår från typfallet. Kapitlet avslutas med ett kort avsnitt om aktievärdering.

2.2 Uppsatsens typfall – vad vill jag undersöka?

En företagsöverlåtelse utgår vanligtvis¹⁹ från att parternas nytta förväntas öka genom förvärvet, det är alltså en kommersiell transaktion.²⁰ Köparen vill öka sin verksamhet samtidigt som säljaren vill sälja bolaget. Ofta sköter parterna den inledande förhandlingsfasen, till exempel genom att ta fram ett till ett Letter of Intent (LoI). Ett Letter of Intent är en avsiktsförklaring där parterna förklarar att de vill ingå ett avtal och kommer överens om den fortsatta processen.²¹ HD har sagt att parter brukar skriva ett Letter of Intent när ”de önskar manifesteras sin avsikt att ingå ett avtal”.²²

Därefter, i synnerhet för bolag med tillräckliga resurser, brukar parterna anlita advokatbyråer eller andra konsulter som sköter större delen av processen. Köparen genomför därefter en omfattande undersökning av bolaget som ska köpas. Denna del av processen, där bolaget undersöks, utförs av externa konsulter och medför därför stora kostnader, framför allt för köparen.²³ Bolaget som ska förvärvas brukar vanligtvis kallas för målföretag eller målbolag.²⁴ En sådan undersökning av målbolaget kallas för ”due diligence” och är en vanlig process vid företagsöverlåtelser. Ibland används det svenska uttrycket ”företagsbesiktning” för att beskriva denna process.²⁵

I samband med undersökningen förbereder säljaren ett virtuellt datarum till köparen och dess konsulter. Det virtuella datarummet innehåller en mängd information om målbolaget som ofta sorterats i mappar. Dessförinnan har

¹⁸ Jfr Sevenius (2011) s. 22 ff., som också belyser problemet.

¹⁹ Det ska dock understrykas att varje företagsöverlåtelse i praktiken är unik och präglas av speciella faktorer, se Sevenius (2011) s. 21. Mot bakgrund av detta har jag därför valt att formulera ett typfall. Därigenom kommer det bli enklare att förstå mina slutsatser eftersom dessa kommer appliceras på typfallet.

²⁰ Sevenius (2011) s. 35.

²¹ Jfr Sevenius (2011) s. 288–296.

²² NJA 1990 s. 745.

²³ Jfr Sevenius (2011) s. 113 f.

²⁴ Jfr Sevenius (2011) s. 61.

²⁵ Jfr exempelvis Sevenius (2011) kapitel 13.

köparen ofta skickat en frågelista ("Information request list"), ett stort dokument i vilket köparen ofta skrivit vilka frågor man vill ha svar på och informationen som efterfrågas. Vanligtvis bygger säljaren upp datarummet utifrån den dokumentation som köparsidan har begärt.²⁶ Därefter går köparens konsulter igenom materialet för att ta fram en due diligence-rapport. Syftet med rapporten är inte att beskriva alla potentiella risker i målbolaget utan rapporten innehåller ofta en eller flera trösklar genom vilka fokus läggs enbart på risker över vissa penningbelopp. Due diligence-rapporten bör främst fokusera på väsentliga iakttagelser som påverkar köparen vid dennes beslut och förhandlingar med säljaren.²⁷

Det ska understrykas att företagsöverlåtelser ofta innebär stora möjligheter men också stora risker.²⁸ Identifiering av risker i due diligence-rapporten kan innebära att en redan bestämd köpeskilling justeras eller annars att man kommer överens om en slutlig köpeskilling eftersom det påverkar vad köparen vill betala för målbolaget. Det kan vara att köparen inte längre är beredd att betala den köpeskillingen som parterna redan kan ha kommit överens om i deras Letter of Intent. Den vanligaste konsekvensen av en riskidentifiering är emellertid att köparen söker kontraktuellt skydd genom avtalsklausuler och inte genom dispositiv rätt. Sådant kontraktuellt skydd kan bestå av säljgarantier eller indemnities.²⁹ Vanligtvis är detta också vad som rekommenderas av köparens advokatbyrå och övriga konsulter.

Här finns två huvudtyper av skyddsmekanismer som kan tillgripas för ett aktieöverlåtelseavtal. Antingen kan köparen kräva att säljaren garanterar vissa förhållanden eller kan man formulera s.k. "indemnities".³⁰ En indemnity är en form av "skadelöshetsförbindelse" där säljaren uttrycker att den ska ansvara för samt hålla köparen skadeslös för vissa omständigheter.³¹ Det är alltså en form av ansvarsfriskrivning riktad mot köparen. Det innebär att parterna kommer överens om att köparen aldrig ska ansvara för vissa omständigheter. I typfallet antas att säljaren, såsom normalt är fallet i verkliga transaktioner, formulerar en garantikatalog med åtminstone vissa centrala garantier även om dessa inte kommer undersökas närmare i uppsatsen.³²

Typfallet utgår från att det rör sig om två jämbördiga parter. Jag utgår från att parterna har ingått ett avtal och att köparen ska fortsätta verksamheten i målbolaget. Köparen är alltså inte ute efter att köpa bolaget för att därefter sälja dess tillgångar eller liknande. Vidare utgår typfallet från att båda parter har resurser och erfarenhet från tidigare förvärvsprocesser. Jag antar även att företagsöverlåtelsen sker på kommersiella grunder, alltså att parterna förutspår en kommersiell vinning i och med överlåtelsen.³³

²⁶ Sevenius (2011) s. 258 f.

²⁷ Sevenius (2011) s. 260 f.

²⁸ Sevenius (2011) s. 19, s. 90–100.

²⁹ Sevenius (2011) s. 262 f.

³⁰ Sevenius (2011) s. 303 ff.

³¹ Jfr Schmitthoff (2012) s. 337, s. 667.

³² Jfr Sevenius (2011) s. 303 ff.

³³ Jfr Sevenius (2011) s. 35.

Här ska understrykas att typfallet inte avser målbolag vars aktier vanligen omsätts på en marknad. Framställningen fokuserar därmed på privata kommersiella förvärv av ett privat onoterat aktiebolag.³⁴ Även om det inte kan uteslutas att aktierna i ett sådant bolag ändå kan omsättas i ganska hög takt, är det normala för aktier i ett privat aktiebolag att dessa inte omsätts i lika hög takt som noterade aktier. I uppsatsen antas säljaren ha god erfarenhet av att driva företag och ha bra koll på målbolagets ekonomiska förhållanden och verksamhet i övrigt.

Att söka kontraktuellt skydd för vissa risker är inte alldeles enkelt utan kräver kompetens, finkänslighet och gedigen erfarenhet. Ofta blir det därför långa och dyra processer för både köpare och säljare som anlitar externa konsultbyråer.³⁵

Efter due diligence fortsätter förhandlingarna mellan parterna och ett aktieöverlåtelseavtal formuleras och ingås. Efter iakttagande av vissa formalia får köparen tillträde till aktierna mot betalning av köpeskillingen.³⁶ Därigenom har köparen tagit över målbolaget och därefter brukar köparens advokatbyrå vanligtvis inte höra något mer från sin klient.

Att en köpare vet att målbolaget är misskött påverkar dennes förväntningar. Som utgångspunkt måste därför köparen undersöka ett misskött bolag extra noggrant. En alternativ och enklare lösning är att köparen betalar mindre eftersom bolaget har stora brister. Köparen får ”vad denne betalar för”. Även om detta är en tänkbar lösning när köparen har identifierat allvarliga brister i målbolaget, kommer denna framställning utgå från att en sådan lösning är utesluten. Lösningen utesluts eftersom den innebär att det inte blir intressant att diskutera undersökningen efter köp eller reklamation. Köparen känner till att målbolaget är bristfälligt och kan därför inte ha befogade förväntningar om särskilt mycket. Dessutom har köparen varit med på premissen att denne får ”vad denne betalar för” vilket innebär att köparen troligtvis aldrig kommer åberopa några fel i bolaget. I stället utgår jag från att det rör sig om ett relativt välskött målbolag där eventuellt identifierade risker vid due diligence hanteras genom att justera köpeskillingen eller genom garantier och/eller indemnities (kontraktuella åtgärder). Med justering av köpeskillingen menar jag att parterna antingen justerar en redan överenskommen köpeskillning från deras Letter of Intent alternativt att man slutligt bestämmer köpeskillingen innan köpet.

Även om köplagen visserligen är tillämplig på aktieköp finns det vissa problem med lagen. Av köplagen framgår att lagen främst riktar sig mot köp av saker (lösöre). I köplagen används uttrycket ”vara” för att beskriva köpeobjektet vilket främst avser sådana varor som köps på en varumarknad och som man kan ta på. Köplagen var alltså inte avsedd för aktieköp eller företagsöverlåtelser vid sin tillkomst.³⁷ Detta innebär bland annat att det i köplagen använda uttrycket ”vara” inte passar på ett bolag. Ett bolag går inte att ta

³⁴ Jfr Sevenius (2011) s. 37.

³⁵ Sevenius (2011) s. 114.

³⁶ Sevenius (2011) s. 310 f.

³⁷ Herre och Ramberg (2023), kommentaren till 1 §, avsnitt 2.2.9.

på utan snarare består det av en mängd olika delar som tillgångar, skulder och själva verksamheten. Därmed kommer jag i den fortsatta framställningen använda uttrycket ”målbolag” för bolaget som köps. Målbolaget och dess aktier utgör själva köpeobjektet i företagsöverlåtelsen.³⁸

Typfallet utgår från att köplagen är tillämplig på parternas avtal. Även om parterna vid en företagsöverlåtelse kan utnyttja sin avtalsfrihet för att avtala bort köplagen ska följande sägas.³⁹ I många fall kan parterna antingen uttryckligen eller genom att avtala om ”annat”, avtala bort köplagen. Men om parterna inte skriver vilka rättsregler som ska tillämpas, följer i stället att köplagen ändå kan tillämpas. När en viss fråga inte kan besvaras vare sig av avtalets ordalydelse eller genom en tolkning måste svaret sökas i allmänna rättsprinciper. Eftersom köplagen uttrycker flera sådana allmänna rättsprinciper inom köprätten kommer parterna därför ändå hamna i köplagen eller i de allmänna rättsprinciperna, trots att man alltså uttryckligen har avtalat bort dessa. Även om framställningen utgår ifrån en situation där köplagen är tillämplig, kan vad som konstateras i uppsatsen även användas på den vanligt förekommande situationen att parterna har luckor i avtalet som måste fyllas ut av allmänna principer från köplagen.

Ur ett obligationsrättsligt perspektiv övergår äganderätten till aktierna i målbolaget från säljaren till köparen i och med aktieöverlåtelseavtalet.⁴⁰ Vid företagsöverlåtelser är det vanligt att man separerar själva avtalsdagen (”signing”) från tillträdesdagen (”closing”).⁴¹ I typfallet utgår jag från att parterna har avtalat om sådan uppdelning. Aktierna avlämnas vid köparens tillträde. Risker går således över på köparen i samband med dennes tillträde till målbolaget.

Köparen lägger omfattande tid, pengar och resurser på sin due diligence.⁴² Därför är det tryggt för denne att veta att exempelvis felaktigheter i det bokförda värdet på balansposterna som visar sig eller upptäcks sex månader efter tillträdet omfattas av en specifik säljgaranti enligt parternas avtal i det enskilda fallet.⁴³ Mer besvärligt är det om köparen också upptäcker ett fel som inte täcks av någon garanti och som köparen inte heller hade kunnat identifiera i sin due diligence. Informationen om felet har alltså inte funnits tillgängligt för köparen innan köpet. Detta kan leda till en besvärlig situation för exempelvis en köpare som ett år efter tillträdet upptäcker ett sådant fel. Köparen kommer troligtvis försöka kräva säljaren på någon form av kompensation. Det rör sig alltså inte om ett garantibrott utan ett fel som köparen inte kunnat upptäcka före köpet, eftersom informationen inte tillgängliggjorts för köparen.

Typfallet berör således inte säljarens ansvar för sådan information denne lämnat. Säljaren har alltså inte delat med sig av den relevanta informationen om vissa väsentliga omständigheter för köpet. När jag framöver talar om den

³⁸ Sevenius (2011) s. 35.

³⁹ Jfr Sevenius (2011) s. 37.

⁴⁰ Ramberg (1992) s. 49.

⁴¹ Sevenius (2011) s. 309.

⁴² Sevenius (2011) s. 114.

⁴³ Jfr Sevenius (2011) s. 303 f.

”relevanta informationen” menar jag den information i målbolagets interna dokumentation utifrån vilken det aktuella felet hade kunnat upptäckas.

Eftersom den relevanta information aldrig har ingått i det material som köparen undersökt inför köpet, har det därför inte varit möjligt för denne att upptäcka felet. Köparen har alltså inte märkt och borde inte heller ha märkt felet före köpet. Säljaren kan då peka på köparens reklamationsplikt och konstatera att köparen skulle ha reklamerat felet direkt efter tillträdet eftersom köparen inom ramen för sin undersökningsplikt *efter* köpet, borde ha upptäckt felet tidigare. HD har uttalat att det föreligger en reklamationsplikt enligt allmänna kontraktsrättsliga principer enligt vilken en part som vill kräva påföljder på grund av kontraktsbrott inte kan förhålla sig passiv.⁴⁴ Efter ett företagsförvärv finns vanligtvis frågor som genast måste uppmärksammas av köparen för att inte förlora viktiga värden i målbolaget och för att undvika onödiga riskexponeringar. Sevenius har till och med använt ”baksmälla” för att beskriva denna period och menar att köparen inte kan betrakta aktieöverlåtelseavtalet som slutet på transaktionen. Köpeavtalet och tillträdet är snarare början till transaktionens slut.⁴⁵ Frågan är dock om detta innebär att säljarens argument ovan är hållbart?

Situationen som uppstår när köparen upptäcker ett fel som inte täcks av någon garanti och som köparen inte heller hade kunnat identifiera i sin due diligence, skapar en mängd frågor som för tillfället inte har något tydligt svar i gällande rätt. Typfallet utgår från att det mellan parterna är ostridigt att fel föreligger i målbolaget och att säljaren i och för sig ansvarar för detta. Uppsatsen fokuserar nämligen inte på säljarens felansvar utan snarare på hur undersökningsplikten efter köp och reklamationsplikten ser ut vid ett konstaterat fel i ett sålt bolag. Vid den fortsatta framställningen kommer ”typfallet” att användas för att referera till och beskriva den typsituation av företagsöverlåtelse som undersöks.

2.3 Något om aktievärdering

Enbart att en aktie är mindre värd jämfört med vad köparen har betalat räknas inte som ett fel. Fel kan däremot finnas om bakgrunden till köparens värdering på något sätt varit bristfällig eller felaktig.⁴⁶ Köparen är därför regelmässigt intresserad att värdera målbolaget genom att välja rätt värderingsmetod. Ofta uppstår tvist beträffande priset vid en aktieöverlåtelse. Köparen kan i efterhand hävda att denne på grund av fel i bolaget inte har fått samma värde för sina pengar som denne utgick ifrån vid sin värdering. Om köparen hade känt till felet hade denne också beaktat detta i sin värdering. Om säljaren går med på det hade det kunnat leda till att priset justeras.

Det ska dock understrykas att det är svårt att värdera bolag. Köparen förvärvar visserligen aktierna men dessa går inte att ta på utan representerar endast något annat: verksamheten i målbolaget. Vid en företagsöverlåtelse

⁴⁴ Se NJA 2017 s. 203 ”Kravmjölken” vari hänvisas till NJA 2007 s. 909 ”Jehanders grus”. Se även NJA 2016 s. 237 ”Bostadsrättslokalen”.

⁴⁵ Sevenius (2011) s. 321.

⁴⁶ Ramberg (1992) s. 43.

förvärvar köparen verksamheten i målbolaget. Men en verksamhet är i regel svårdefinierad eftersom den består av så många olika delar: fysiska tillgångar, anställd personal, know-how, immateriella tillgångar och företagskultur med mera. Detta gör att det också är svårt att värdera själva verksamheten. Oavsett vilken värderingsmetod eller vilken kombination av dessa som köparen använder kan man aldrig säkert veta att målbolaget och dess verksamhet värderats korrekt. Köparen kan göra vissa antaganden och utifrån dessa förutspå en viss framtida avkastning men detta kan aldrig hållas för säkert. Detta gör att en företagsöverlåtelse skiljer sig märkbart från en vanlig överlåtelse av en fysisk vara.

3 Några grundläggande principer

Två principer som är centrala för uppsatsen är caveat emptor-principen samt ekvivalensprincipen. I korthet innebär caveat emptor-principen att köparen alltid ska vara på sin vakt och ekvivalensprincipen innebär att säljaren inte bör få ett övervärde.⁴⁷

Caveat emptor-principen innebär att säljaren saknar ansvar för den sålda varans kvalitet, vilket innebär att det åligger köparen att på egen hand undersöka samt värdera varan på egen risk. Grundtanken bakom denna princip är att försöka undvika risken för tvister mellan parterna genom att avsluta förhållandet mellan köpare och säljare så snabbt som möjligt. Ramberg menar att det kan vara olämpligt att ge caveat emptor-principen alltför stort genomslag när säljaren haft bättre möjlighet att upptäcka och bedöma eventuella fel jämfört med köparen. Därför brukar principen kombineras med ett särskilt ansvar för säljaren om denne skulle uppge felaktig information eller hålla inne på sådan information som kan antas vara särskilt intressant. Ramberg anser att caveat emptor-principen bör ges större utrymme vid aktieköp på grund av den individuella karaktär som präglar köpeobjektet. Ramberg menar att det är lämpligt att köparen av egenintresse undersöker att köpeobjektet har de egenskaper som denne förutsätter att det har.⁴⁸

I köprätten finns relativt stränga bestämmelser om köparens skyldighet att undersöka köpeobjektet inför köp. Som exempel kan nämnas 4 kap. 19 § jordabalken (1970:994). Köprätten innehåller också stränga regler om köparens skyldighet att undersöka köpeobjektet efter köp (reklamation enligt till exempel 31–32 §§ köplagen). Dessa exemplifierade bestämmelser uttrycker vigilansprincipen eftersom de anger att det är köparens ansvar att undersöka köpeobjektet före respektive efter köp för att se till att det stämmer överens med vad som är avtalat.⁴⁹

Vigilansprincipen vilar på att parterna ska se till sina egna intressen genom att vara noggranna, omsorgsfulla och förebygga framtida problem. Parterna ska alltså vara vigilanta (vaksamma).⁵⁰

Enligt principen är parterna inte skyddsvärda om de är slarviga, oförsiktiga eller inte förebygger problem.⁵¹ Vigilansprincipen kolliderar med lojalitetsprincipen, som snarare bygger på att avtalsparter ska agera empatiskt och visa hänsyn också till motpartens intressen.⁵² Ett tydligt exempel på en sådan motsättning är den ena partens undersökningsplikt i relation till motpartens upplysningsplikt.⁵³ Vigilansprincipen är motsatsen till ekvivalensprincipen eftersom den förra i stort sett bygger på det liberala tankesättet att ”god man reder sig själv”.⁵⁴

⁴⁷ Ramberg (1992) s. 80.

⁴⁸ Ramberg (1992) s. 81.

⁴⁹ Norlén och Ramberg (2021) s. 377 f.

⁵⁰ Norlén och Ramberg (2021) s. 376.

⁵¹ Norlén och Ramberg (2021) s. 376.

⁵² Norlén och Ramberg (2021) s. 378.

⁵³ Norlén (2004) s. 214 ff.

⁵⁴ Norlén (2004) s. 216 ff.; Ramberg och Ramberg (2022) kapitel 1.4.5.

Caveat emptor-principen och vigilansprincipen bygger på samma värdegrund. Norlén menar att det är rimligt att uppfatta caveat emptor-principen som en något strängare köprättslig variant av vigilansprincipen. Caveat emptor-principen tillhör köprätten medan vigilansprincipen är en allmän avtalsrättslig princip. Norlén påpekar att även om caveat emptor-principen historiskt tolkats som en mycket sträng princip för köparen, är det åtminstone språkligt sett svårt att påstå att det finns några stora skillnader mellan caveat emptor-principen och vigilansprincipen.⁵⁵ Jag instämmer med att det språkligt sett är svårt att identifiera skillnader mellan kraven som ligger i vigilansprincipen respektive caveat emptor-principen men att den sistnämnda ändå får betraktas som en något strängare och för köprätten specifik variant av vigilansprincipen.

Ekvivalensprincipen utgår ifrån att avtalsparterna vid ett köp har bedömt att köpeobjektet ska värderas till ett visst specifikt pris. Parternas respektive värderingar är i sin tur beroende av en mängd antaganden. I situationer där sådana före köpet gjorda antaganden visar sig vara felaktiga i efterhand, har avtalet förlorat sin balans eftersom detta innebär att en avtalspart har gjort en bättre affär än sin motpart. Kärnfrågan för ekvivalensprincipen är om köpare och säljare vid avtalslutet hade bedömt sina respektive prestationer som likvärdiga förutsatt att de var medvetna om de riktiga och faktiska förutsättningarna för köpet. Detta gör det svårt att i efterhand ta reda på vilka antaganden som grundat köparens värdering av köpeobjektet. Här krävs kausalitet mellan köparens inkorreakta föreställningar och dennes värdering av objektet.⁵⁶

Vid aktieöverlåtelser kan de faktorer som köparen fokuserar på variera stort och olika köpare uppfattar olika omständigheter som mer eller mindre avgörande. En annan svårighet med ekvivalensprincipen består i att felet måste vara sådant att varje potentiell köpare under samma omständigheter också skulle kräva prisavdrag förutsatt att de kände till felaktigheterna.⁵⁷

Grundtanken bakom den regeln bygger på att en säljare inte kan anses ha gjort en oberättigad vinst om denne hade kunnat överlåta objektet till samma pris till en alternativ köpare som struntar i felaktigheterna.⁵⁸ Sammantaget bygger alltså ekvivalensprincipen på att parterna ska utbyta likvärdiga prestationer.⁵⁹ Ekvivalensprincipen kan kollidera med principen om ”pacta sunt servanda” (avtal ska hållas). Om två parter frivilligt ingår ett avtal vars konsekvenser blir att den ena parten missgynnas oskäligt mycket, kan principen om pacta sunt servanda behöva vika sig varvid ekvivalensprincipen ges företräde.⁶⁰

⁵⁵ Norlén (2004) s. 212 f.

⁵⁶ Ramberg (1992) s. 81.

⁵⁷ Ramberg (1992) s. 81.

⁵⁸ Ramberg (1992) s. 81 f.

⁵⁹ Norlén och Ramberg (2021) s. 378.

⁶⁰ Norlén och Ramberg (2021) s. 378; Ramberg och Ramberg (2022) kapitel 6.

4 Tillämplig lag vid aktieförvärv

4.1 Inledning

Köplagen omfattar köp och byte av lös egendom, ett begrepp vars innebörd fastställs mot bakgrund av vad som framgår av bestämmelserna i 1–2 kap. jordabalken om vad som utgör fast egendom.⁶¹ Om viss egendomstyp inte faller under någon av de kategorier som räknas upp på angivna ställen i jordabalken följer således att den utgör lös egendom varför köplagen som utgångspunkt äger tillämpning.⁶²

Att köplagen främst gäller köp av lösöre innebär inte att köp av rättigheter, såsom aktier, är kategoriskt uteslutet från lagens tillämpningsområde. Termen ”vara” i köplagen avser primärt föremål som handlas på en varumarknad och som kan vidröras. Sådana föremål brukar benämnas som ”tangibles” och dess egenskaper skiljer sig från föremål vi inte kan ta på, så kallade ”intangibles”. Under den senare kategorin faller exempelvis aktier. Köplagen är tillämplig på all form av lös egendom, inklusive aktier.⁶³ Av 3 § köplagen framgår emellertid att lagen är dispositiv. Det normala för företagsöverlåtelser är att köparen och säljaren mot bakgrund av sin avtalsfrihet, själva reglerar vad som gäller i avtalsförhållandet.⁶⁴ Detta innebär alltså att parterna helt eller delvis avtalar om en annan ordning med andra regler än köplagens.

Eftersom köplagen gäller köp av lösa saker följer att ett specifikt köpeobjekts speciella karaktär kan motivera avvikelser från de bestämmelser som generellt tillämpas för köp av lös egendom.⁶⁵ Även om åsikterna har gått isär beträffande om och i så fall i vilken utsträckning köplagen ska tillämpas på aktieöverlåtelser menar de flesta i doktrinen att köplagen kan tillämpas, även om vissa modifieringar kan bli nödvändiga.⁶⁶ Praxis på området är knapphändig, sannolikt eftersom kommersiella aktörer tenderar att förlikas eller hänskjuta tvister till skiljeförfarande. Frågan har behandlats i NJA 1976 s. 341 där frågan var om reklamations- och preklusionsbestämmelserna i 1905 års köplag (52 och 54 §§)⁶⁷ skulle tillämpas vid en aktieöverlåtelse. Rättsfallet är relevant eftersom även 1905 års köplag gällde köp av lös egendom. HD ansåg att köplagen skulle tillämpas.⁶⁸

Mot bakgrund av ovan, i synnerhet att köplagen i praxis ansetts tillämplig på aktieförvärv, kommer den fortsatta framställningen utgå ifrån att köplagen är tillämplig på aktieköp.

⁶¹ Herre och Ramberg (2021), kommentaren till 1 §, avsnitt 2.2.9.

⁶² Prop. 1988/89:76 s. 60 f.; Herre och Ramberg (2021), kommentaren till 1 §, avsnitt 2.2.9.

⁶³ Herre och Ramberg (2021), kommentaren till 1 §, avsnitt 2.2.9.

⁶⁴ Herre och Ramberg (2021), kommentaren till 1 §, avsnitt 2.2.9.

⁶⁵ Prop. 1988/89:76 s. 61.

⁶⁶ Herre och Ramberg (2021), kommentaren till 1 §, avsnitt 2.2.9; Se exempelvis Ramberg (1992) s. 79–85.; Johansson (1990) s. 90 ff.

⁶⁷ Lag (1905:38 s. 1) om köp och byte av lös egendom (numera upphävd författning).

⁶⁸ Se även skiljedom refererad i JT 1992/93 s. 709 f. där köplagen tillämpades på ett aktieöverlåtelseavtal.

4.2 Det köprättsliga felbegreppet

Huvudregeln beträffande köprättsliga fel är att om en vara avviker från vad köparen med fog kunnat förutsätta är den att anse som felaktig enligt 17 § tredje stycket köplagen. Det krävs inte att säljaren var medveten om vad köparen med fog kunde förutsätta eller att säljaren faktiskt var medveten om eller borde ha känt till att den sålda varan inte motsvarade denna förutsättning.⁶⁹ Det som framgår av 17 § första och andra stycket köplagen, utgör inte en uttömmande reglering av vad som utgör köprättsliga fel. Enligt förarbetena är det upp till rättstillämpningen att avgöra när köprättsliga fel kan föreligga, utöver de fall som anges i 17 § första och andra stycket köplagen.⁷⁰

När man bedömer ett köprättsligt fel är det väsentligt att bestämma om köparens förväntningar är befogade eftersom huvudregeln för köprättsliga fel i 17 § tredje stycket köplagen bygger på om det förekommer avvikelser från köparens befogade förväntningar. Frågan blir därför om köparens befogade förväntningar uppfyllts. För att besvara frågeställningarna måste man analyseras köparens underlag före köpet. Företagsöverlåtelser genom att aktierna i målbolaget överläts skiljer sig från ett vanligt handelsköp där säljaren överläter en vara till köparen. Detta innebär att underlaget kan vara både svåröverskådligt och komplext.⁷¹

Enligt 13 § första stycket och 21 § första stycket köplagen bedöms frågan om köpeobjektet är felaktigt utifrån dess beskaffenhet när risken övergick på köparen, något som vanligtvis sker när köpeobjektet avlämnas enligt avtalet. Köparen har normalt bevisbördan för att felet fanns vid riskövergången.⁷² I typfallet anses aktierna avlämnade vid tillträdet. Enligt 21 § köplagen ansvarar säljaren för fel som funnits vid riskövergången även om felet visar sig senare. Vidare gäller att om köpeobjektet försämras efter riskövergången, föreligger fel om detta orsakats av säljarens avtalsbrott. Detta gäller också om säljaren genom en garanti har åtagit sig att under viss tid ansvara för vissa egenskaper hos köpeobjektet och försämringen gäller en egenskap under garantin.

⁶⁹ Jfr Håstad (2003) s. 79.

⁷⁰ Prop. 1988/89:76 s. 87; Håstad (2003) s. 78.

⁷¹ Sacklén (1993) s. 819.

⁷² Se Sacklén (1993) s. 817; Se Herre och Ramberg (2021), kommentaren till 21 §, avsnitt 5.6.3. Det saknas visserligen uttryckliga bestämmelser som föreskriver sådan bevisbörda i köplagen.

5 Due diligence – köparens undersökning före köp

5.1 Inledning

En köpare får enligt 20 § första stycket köplagen inte åberopa fel denne måste antas ha känt till vid köpet. Om köparen har undersökt köpeobjektet eller utan godtagbar anledning inte följt säljarens uppmaning att göra så, gäller att denne inte får åberopa sådana fel som borde märkts vid sådan undersökning. Detta gäller dock inte om säljaren har agerat i strid mot tro och heder. Detta är grunden för köparens undersökning av målbolaget innan företagsöverlåtelsen, dvs. en due diligence. Begreppet kommer från engelskan och kan översättas till tillbörlig eller erforderlig omsorg.⁷³ Syftet med en due diligence är att försöka undvika en tvist beträffande exempelvis målbolagets värde.⁷⁴ I uppsatsen avses med begreppet due diligence en av köparen extensiv och noggrann undersökning av målbolaget före köp.

5.2 20 § första stycket köplagen

20 § köplagen innehåller vissa förutsättningar för köparens rätt till felpåföljder.⁷⁵ Jag menar dock att bestämmelsen inte ställer upp villkor för köparens rätt till felpåföljder. Det finns nämligen ingen sanktion om köparen inte följer regeln. Däremot råkar köparen ut för vissa konsekvenser när denne inte följt 20 § köplagen, eftersom ett åsidosättande av 20 § köplagen kan påverka rätten att framställa krav på grund av fel. Jag anser därför att det är mer lämpligt att beskriva 20 § köplagen som handlingsdirigerande. Att den är handlingsdirigerande innebär alltså att lagstiftaren vill påverka köpare att faktiskt undersöka köpeobjekt före köp och bevaka sina intressen.

Grundtanken är att köparen inte ska kunna komma med ett felanspråk för en omständighet som denne kände till vid avtalsslutet. Av förarbetena till köplagen framgår att köparen, för att förlora sin rätt att åberopa ett fel, måste känna till omständigheten bakom felet och att denne även måste ha uppfattat den specifika omständighetens relevans. Det räcker alltså inte att en säljare före köpet har underrättat köparen om ett förhållande som utgör fel i köpeobjektet för att köparen ska förlora sin rätt till felanspråk. Det krävs också att köparen har fackkunskaperna som krävs för att denne rimligen kan antas ha förstått vilka konsekvenser den utpekade omständigheten har.⁷⁶

Om köparen inte inser den utpekade omständighetens betydelse, kan alltså denne fortfarande kräva felpåföljder enligt köplagen. Bedömning beror naturligtvis på typen av köpeobjekt, köparens sakkunskaper och övriga omständigheter. Det framgår av förarbetena att lagtextens ”vad han måste antas ha känt till vid köpet” innebär krav på faktisk kunskap hos köparen om

⁷³ Kersby (1997/98) s. 143; Jonsson och Liljegren (2001) s. 31.

⁷⁴ Herre och Ramberg (2021), kommentaren till 20 §, avsnitt 5.5.2.

⁷⁵ Prop. 1988/89:76 s. 93.

⁷⁶ Prop. 1988/89:76 s. 93.

omständigheten som utgör ett fel, men att formuleringen samtidigt skapar en viss bevislättning för köparens kunskap.⁷⁷ Utifrån bevisvärigheterna för på vilket sätt köparen rent subjektivt har uppfattat situationen har lagstiftaren alltså varit tvungen att anpassa beviskravet till vad som kan framgå ur ”objektivt konstaterbara förhållanden”. Genom formuleringen ”måste antas ha känt till” har lagstiftaren velat skapa en bevislättning i detta hänseende.⁷⁸

5.3 20 § andra stycket köplagen

När man diskuterar den undersökning som köparen genomför före köpet, används vanligtvis begreppet ”undersökningsplikt”. Det är dock inte någon egentlig plikt. Effekten av att köparen åsidosätter sin undersökningsplikt beträffande en viss omständighet, är att denne senare inte kan komma med krav för ett fel som berör denna omständighet. Således rör det sig om en undersökningsplikt i köparens eget intresse.⁷⁹ Som konstaterats ovan finns dock ingen sanktion om köparen åsidosätter sin undersökningsplikt. Jag menar därför att regeln snarare är handlingsdirigerande. I uppsatsen kommer jag trots detta använda begreppet ”köparens undersökningsplikt före köpet” eftersom det är en välbekant term.

Som tidigare betonats är det mer eller mindre marknadspraxis vid företagsöverlåtelser att en eventuell köpare inför köpet får undersöka målbolaget. Grundregeln för due diligence i många aktieöverlåtelseavtal är följaktligen att alla omständigheter som köparen kunnat upptäcka vid undersökningen som utgångspunkt inte får åberopas.⁸⁰

Parternas avtal innehåller oftast explicita och omfattande bestämmelser om dessa frågor. Om parternas aktieöverlåtelseavtal saknar bestämmelser om detta blir frågan vilken reglering som ska tillämpas. Enligt Herre och Rambergs lagkommentar kan man även vid sådana företagsöverlåtelser stödja sig på 20 § andra stycket köplagen.⁸¹

Det finns flera faktorer som säljaren inte bär något ansvar för vid värderingen av aktierna inför ett företagsförvärv. Som exempel kan nämnas köparens antaganden om utvecklingen i målbolaget. Därmed gäller att köparen bör försäkra sig om att dessa antaganden är korrekta eftersom denne på egen hand står risken för dessa. Detta hindrar dock inte att säljaren faktiskt ansvarar för vissa omständigheter som ingått i köparens aktievärdering. Detta innebär exempelvis att köparen kan förutsätta att ett reviderat årsbokslut tagits fram enligt god redovisningssed.⁸² Att bolaget måste fullgöra sin bokföringsskyldighet enligt god redovisningssed följer av 4 kap. 2 § bokföringslagen (1999:1078). Det ska dock tilläggas att frågan om ett privat aktiebolag måste ha en revisor eller inte beror på om bolaget uppfyller vissa villkor i 9 kap. 1 § tredje stycket 1–3 aktiebolagslagen.

⁷⁷ Prop. 1988/89:76 s. 93 f.

⁷⁸ Herre och Ramberg (2023), kommentaren till 20 §, avsnitt 5.5.1.

⁷⁹ Ramberg (1992) s. 173.

⁸⁰ Herre och Ramberg (2023), kommentaren till 20 §, avsnitt 5.5.2.

⁸¹ Herre och Ramberg (2023), kommentaren till 20 §, avsnitt 5.5.2.

⁸² Ramberg (1992) s. 173.

Här kan dock köparens undersökningsplikt före köpet jämlikt 20 § köplagen bli aktuell. Detta innebär närmare bestämt att köparen kan vara skyldig att undersöka om årsredovisningen har tagits fram enligt god redovisningssed. Skulle köparen åsidosätta sin undersökningsplikt i ett sådant fall, kan denne förlora chansen att åberopa fel.⁸³

När det gäller specifika delar som varit en del av köparens använda värderingsunderlag är säljarens ansvar oklart. Så är fallet för exempelvis periodbokslut. När det gäller periodbokslut måste köparen ställa sig själv vissa centrala frågor. Först och främst måste köparen bedöma om periodbokslutet är skyndsamt och kanske rentav summariskt framtaget eller närmast kan jämföras med ett officiellt årsbokslut. Frågan är alltså huruvida säljaren saknar eller faktiskt har ett felansvar. Den andra frågan är följande; om säljaren ansvarar för periodbokslutet, aktualiseras köparens undersökningsplikt enligt 20 § andra stycket köplagen överhuvudtaget?⁸⁴

Utgångspunkten för köparens undersökningsplikt före köpet är att denne inte har någon sådan förhållanden som säljaren ansvarar för, även om en undersökning kan genomföras utan större svårigheter (och vanligtvis bör ligga i köparens intresse). Detta innebär att köparen, beträffande sådana förhållanden som säljaren ansvarar för, kan räkna med att köpeobjektet inte har några fel förutsatt att säljaren inte enligt 20 § andra stycket köplagen har uppmanat köparen att undersöka dessa förhållanden. Motsatsvis gäller att beträffande sådana förhållanden som säljaren inte ansvarar för, ligger ansvaret på köparen som därför är motiverad att grundligt undersöka dessa omständigheter före köpet.⁸⁵ Här ska noteras hur viktigt det är att skilja mellan undersökningen enligt 20 § andra stycket köplagen beträffande omständigheter som säljaren kan ansvara för och en undersökning som genomförs av köparen för omständigheter som säljaren aldrig kan bära ett ansvar för.⁸⁶

Utgångspunkten i aktuell bestämmelse är att en köpare inte får åberopa felaktigheter som denne borde ha märkt vid sin undersökning av köpeobjektet.⁸⁷ Detta gäller dock endast om inte annat följer av handelsbruk eller annan sedvänja alternativt ett avtal. Endast om köparen faktiskt har undersökt objektet före köpet eller om denne inte har undersökt objektet trots att säljaren uppmanat till det, kan detta påverka köparens rätt att kräva felpåföljder. I typfallet utgås från att köparen utför due diligence på eget initiativ. Säljarens beteende kan på olika sätt medföra att köparen ges skäl att begränsa sin undersökning eller helt avstå från en undersökning. Som exempel kan nämnas när säljaren gjort vissa utfästelser eller på annat sätt lämnat uppgifter om köpeobjektet till köparen. Det framgår av motiven att köparen under sådana omständigheter torde ha rätt att uppfatta säljarens information som något som befriar köparen från undersökningsplikten beträffande de egenskaper som informationen avser.⁸⁸

⁸³ Ramberg (1992) s. 173.

⁸⁴ Ramberg (1992) s. 173 f.

⁸⁵ Ramberg (1992) s. 173.

⁸⁶ Ramberg (1992) s. 173.

⁸⁷ Prop. 1988/89:76 s. 94.

⁸⁸ Prop. 1988/89:76 s. 93 f.

I NJA 1996 s. 598 ”Husbilsbytet” hade parterna avtalat om byte av husbilar varvid man överenskommit att den ena husbilen skulle överlätas i ”befintligt och uppvisat skick”. Husbilen var emellertid behäftad med omfattande fukt-skador vilket gjorde bilen i princip oanvändbar. Utifrån priset ansågs den vara i väsentligt sämre skick än vad köparen med fog kunnat förutsätta.

I målet hade köparen besiktigat bilen två gånger före köpet men undersökte aldrig den i närmare detalj. Köparens hustru hade känt mögellukt i bilen, något som enligt HD visserligen hade kunnat motivera en undersökning beträffande anledningen till lukten. Hustrun hade emellertid även kommenterat sin observation inför säljaren vars reaktion av HD beskrivs som ”lugnande och närmast bagatelliserande”. Säljaren och hans hustru förklarade lukten med hur husbilen hade förvarats under vintern. Enligt egen utsaga kände säljaren vid denna tidpunkt inte till fuktskadorna som fanns i bilen.

HD kom sammantaget fram till att förhållandena inte var sådana att köparen på grund av sin genomförda undersökning och dialogen med säljaren borde ha märkt fuktskadorna som senare upptäcktes. Därmed hindrade inte 20 § andra stycket köplagen köparen från att åberopa felet i husbilen. Sammantaget kan alltså konstateras att undersökningsplikten i princip bortföll eftersom säljaren hade uppträtt på visst sätt.

Enbart att köparen antingen undersökt eller underlåtit att göra så utan en godtagbar grund, medför inte att köparen fräntas samtliga möjligheter att åberopa fel. Bestämmelsen avser enbart sådana fel som köparen borde ha märkt vid en undersökning. Därmed varierar omfattningen av köparens undersökningsplikt beroende på omständigheterna. Således gäller enligt förarbetena att bedömningen av hur omfattande köparens undersökningsplikt är, ska ske utifrån graden av omsorg som kan krävas av en person i samma ställning som köparen. Det ska dock understrykas att förutsatt att säljaren agerat i strid mot tro och heder, följer att köparen kan åberopa fel även om denne borde ha upptäckt felet vid sin undersökning.⁸⁹ När det gäller graden av omsorg som kan krävas av en person i köparens ställning har HD uttalat i NJA 2020 s. 951 ”Badrummet i radhuset” p. 31 att ”vid kommersiella köp torde vägledning kunna hämtas från det krav på undersökning enligt god affärssed som gäller för undersökningen efter köpet (jfr 31 § köplagen)”.

De krav som kan ställas på köparens undersökning enligt 20 § andra stycket köplagen måste anpassas utifrån omständigheterna. Det föreskrivs att bedömningen ska ske utifrån ”den grad av omsorg som kan krävas av en person i köparens ställning”.⁹⁰ I syfte att säkerställa bevisning om att köparen antingen har undersökt eller att säljaren uppmanat köparen att undersöka målbolaget brukar säljaren vilja få in en klausul om detta i parternas avtal. En sådan avtalsklausul brukar normalt beskriva att köparen har fått tillfälle att före köpet undersöka målbolaget. Genom en sådan klausul kan säljaren säkra bevisning om att sådana omständigheter finns som aktualiserar 20 § andra stycket köplagen.⁹¹

⁸⁹ Prop. 1988/89:76 s. 93 f.

⁹⁰ Prop. 1988/89:76 s. 94.

⁹¹ Håstad (2003) s. 90.

Med preklusion menas att köparen avskärs från att kunna åberopa ett visst fel. Köparens undersökning prekluderar enbart sådana felaktigheter som köparen borde kunnat upptäcka medan så kallade dolda fel fortfarande kan åberopas. Hindret mot att kunna åberopa fel, inträder enbart om köparen känner till felet eller att denne har undersökt köpeobjektet alternativt uppmanats att göra så och därigenom borde ha upptäckt felet.⁹²

Frågan är vilka krav som kan ställas på den undersökning som köparen genomför utifrån vad som föreskrivs i 20 § andra stycket köplagen. Det korta (och innehållslösa) svaret är att kraven varierar utifrån föreliggande omständigheter.⁹³ På området finns en hel del rättspraxis som tydligt visar att kraven varierar. Majoriteten av, om inte alla, dessa rättsfall avser dock köp av lösöre ("tangibles") och inte aktieöverlåtelser.

Det går dock att urskilja de omständigheter som generellt är viktiga för vilka krav som kan ställas på köparens undersökning. Köpeobjektets art samt vad som får anses utgöra sedvana inom den aktuella branschen utgör, som tidigare nämnts, centrala omständigheter.⁹⁴ Av propositionen framgår att bedömningen av köparens undersökning ska ske utifrån den nivå av omsorg som går att kräva av en person i köparens ställning.⁹⁵

Utgångspunkten för hur långtgående och omfattande undersökningsplikten är, finns i hur undersökningsplikten aktualiserats. Skulle exempelvis säljaren ha uppmanat köparen att kontrollera att lagret i målbolaget har redovisats korrekt, begränsas undersökningsplikten till denna specifika omständighet. Skulle köparen ha skäl att misstänka att verksamheten inte har nödvändiga myndighetstillstånd, ska denne undersöka om det finns rådighetsinskränkningar. Denna misstanke innebär dock inte att köparen därutöver också måste kontrollera om räkenskaper tagits fram enligt god redovisningssed.⁹⁶

I andra fall, då köparens undersökningsplikt aktualiserats på ett mer allmänt sätt, till exempel genom att köparen har tagit initiativ till undersökningen, kan det vara mer komplicerat att fastställa hur omfattande undersökningen måste vara. Detta sker exempelvis när säljaren har tillgängliggjort målbolagets räkenskaper för köparen eller när köparen på eget initiativ har påbörjat undersökningen. När man ska bestämma hur långtgående undersökningsplikten är ska följande omständigheter beaktas; i) i vilken utsträckning förhållandena är lätta att undersöka, ii) sannolikheten för att ett köpeobjekt av aktuell karaktär typiskt sett är felaktigt, iii) köparens sakkunskap, iv) i vilken utsträckning säljarens uttalanden kan begränsa undersökningsplikten och v) om parterna varit i ett förtroendeförhållande till varandra.⁹⁷

När säljaren inte uppmanat köparen särskilt, är köparen inte skyldig att på egen hand undersöka köpeobjektet före köpet.⁹⁸ Det kan ändå ligga i köparens intresse att på eget initiativ undersöka köpeobjektet. Att som köpare noggrant

⁹² Håstad (2003) s. 90–91.

⁹³ Herre och Ramberg (2021), kommentaren till 20 §, avsnitt 5.5.2.

⁹⁴ Herre och Ramberg (2021), kommentaren till 20 §, avsnitt 5.5.2.

⁹⁵ Prop. 1988/89:76 s. 94.

⁹⁶ Ramberg (1992) s. 179.

⁹⁷ Ramberg (1992) s. 179.

⁹⁸ Herre och Ramberg (2021), kommentaren till 20 §, avsnitt 5.5.2.

undersöka målbolaget innebär dels att köparen får en bättre uppfattning om objektet, dels att köparen på ett mer fördelaktigt sätt kan föreslå garantier eller andra avtalsvillkor som ska skydda köparen mot felaktigheter. Detta egenintresse hos köparen är en av de största drivkrafterna bakom att genomföra en noggrann due diligence.

Inför en företagsöverlåtelse försöker köparen värdera aktierna i målbolaget. Detta innebär inte att köparen måste undersöka sanningshalten i alla antaganden som värderingen vilar på. Det kan dock vara svårt att skilja mellan aktievärderingen och själva undersökningen enligt 20 § andra stycket köplagen. Om köparen värderar aktierna i målbolaget, kan det vara motiverat att denne även utökar sin undersökning. Det är inte säkert att det för säljaren i en sådan situation är naturligt att särskilt uppmana köparen att undersöka målbolaget enligt 20 § andra stycket köplagen. Ramberg menar därför att man kan anta att det vid aktieöverlåtelser alltid är underförstått att en köpare ska undersöka köpeobjektet enligt 20 § andra stycket köplagen. Även om man skulle kunna anta att detta gäller för aktieköpsens del, finns det ingen plikt vid ett aktieköp att på eget initiativ undersöka värderingsunderlaget.⁹⁹ Precis som ovan konstaterats, finns emellertid en utpräglad praxis för företagsöverlåtelser där köparen undersöker målbolaget i due diligence-processen.

Till skillnad från vid ett fastighetsköp där köparen först måste undersöka fastigheten för att därefter kunna värdera den, gäller vid aktieköp att det normalt sett räcker att undersöka bolagets räkenskaper för att kunna värdera aktierna. Vanligtvis måste aktieköparen inte på eget initiativ undersöka om räkenskaperna tagits fram enligt god redovisningssed.¹⁰⁰ I det praktiska affärlivet kan säljaren ibland inför en eventuell företagsöverlåtelse, låta köparen titta på målbolagets räkenskaper. Att säljaren agerar så är normalt att uppfatta som en uppmaning att undersöka räkenskaperna i detalj. Detta innebär alltså att omständigheter som kan utläsas ur räkenskaperna inte senare kan åberopas som felaktiga av köparen.¹⁰¹

En speciell situation uppstår när köparen har anledning att misstänka att dennes värderingsunderlag inte stämmer och säljaren inte har framfört någon uppmaning till köparen att undersöka detta. I en sådan situation är det till viss del oklart om köparens undersökningsplikt blir aktuell. Precis som tidigare poängterats har 20 § första stycket köplagen formulerats så att det är felaktigheter som köparen faktiskt har känt till som inte kan påtalas.¹⁰²

En annan fråga är vilken betydelse information från tredje man ska ha på vad köparen anses känna till om köpeobjektet. En köpare kan ha mottagit information från tredje man som innebär att köparen borde känna till ett fel. I en sådan situation är varken 20 § första stycket eller andra stycket köplagen tillämpligt. Köparen kan ändå inte åberopa några felanspråk eftersom

⁹⁹ Ramberg (1992) s. 175.

¹⁰⁰ Ramberg (1992) s. 175.

¹⁰¹ Ramberg (1992) s. 176.

¹⁰² Ramberg (1992) s. 177.

köpeobjektet inte avviker från de befogade förväntningar som köparen har utifrån den information köparen fått från tredje man.¹⁰³

5.4 Köparens undersökningsplikt när säljaren försummat sin upplysningsplikt

Köplagen innehåller ingen regel om säljarens upplysningsplikt. Även om en sådan uttrycklig regel saknas är säljaren i många fall skyldig att upplysa sin motpart om förhållanden som säljaren dels måste ha känt till, dels insett har en väsentlig betydelse för köparen. Vid bedömningen av om säljaren agerat i strid mot tro och heder enligt 20 § andra stycket köplagen kan hänsyn tas till i vilken utsträckning säljaren på ett skäligt sätt uppfyllt sin upplysningsplikt för relevanta omständigheter. Därmed kan man i vissa fall låta köparen komma med felanspråk även om denne hade kunnat upptäcka felet vid en undersökning.¹⁰⁴

När bägge parter är medvetna om att målbolaget saknar vissa kvaliteter som köparen fäster stor vikt vid eller som har avtalats om, kan köparen inte komma med felanspråk om det inte också var menat att säljaren skulle avhjälpa detta efter köpet men före avlämnandet eller tillträdet. Vidare gäller att om målbolaget har ett fel som båda parter borde ha upptäckt genom undersökning som de faktiskt har utfört, följer att köparen inte kan återropa felet.¹⁰⁵ Detta innebär alltså att det ur köparens perspektiv finns goda skäl att särskilt skydda sig mot sådana situationer, främst på avtalsrättslig väg. Att köparen måste vara vaksam för denna typ av situationer har delvis behandlats i samband med redogörelsen för caveat emptor-principen och vigilansprincipen ovan.

Det kan vara svårt att avgöra vad som gäller när köparen och säljaren har försummat sin undersökningsplikt respektive sin upplysningsplikt. Så är fallet då säljaren faktiskt har känt till en felaktighet men avstår från att upplysa köparen om detta samtidigt som köparen i och för sig är skyldig att undersöka objektet inför köpet och således borde ha upptäckt det aktuella felet.¹⁰⁶

Enligt 20 § andra stycket köplagen räcker det att säljaren har agerat i strid mot tro och heder för att köparen ska ha rätt att återropa ett fel, även om denne borde ha upptäckt detta vid sin undersökning. Att lagstiftaren valt denna formulering innebär att motsättningen mellan köparens försummade undersökningsplikt inför köpet och säljarens försummade upplysningsplikt har fått en lösning. Lösningen innebär alltså att köparen fortfarande kan återropa ett fel, även om denne borde ha upptäckt detta, förutsatt att säljaren har försummat sin upplysningsplikt. Detta gäller dock endast om säljarens försummade upplysningsplikt utgör ett agerande i strid mot tro och heder.¹⁰⁷

¹⁰³ Herre och Ramberg (2021), kommentaren till 20 §, avsnitt 5.5.2; Håstad (2009) s. 91 f.

¹⁰⁴ Herre och Ramberg (2021), kommentaren till 20 §, avsnitt 5.5.3.

¹⁰⁵ Håstad (2003) s. 92 f.

¹⁰⁶ Ramberg (1992) s. 190.

¹⁰⁷ Ramberg (1992) s. 191.

6 Säljarens upplysningsplikt

6.1 Inledning

Säljarens relativt omfattande upplysningskyldighet följer av lojalitetsplikten som gäller i svensk rätt. Avtalsparter är skyldiga att uppträda lojalt mot varandra både vid förhandlingar och efter det att avtalet har ingåtts.¹⁰⁸ I NJA 2021 s. 943 ”Omsättningsmålet” redogjorde HD för tidigare praxis och konstaterade att det i rättstillämpningen förutsätts att avtalsparter många gånger har en lojalitetsplikt och att det inte krävs något stöd i lag eller avtal för att en lojalitetsplikt ska finnas. Även om det finns en sådan lojalitetsplikt är säljaren dock inte skyldig att fullständigt belysa köparen om hur stor risk köpet är för köparen. Det är alltså inte förbjudet för säljaren att göra en bra affär.¹⁰⁹

Säljarens informationsunderlag har ett värde. Informationen kan dock nå köparen utan att säljaren faktiskt har delat med sig av den. Förutsatt att köparen på egen hand kan skaffa sig informationen kan denne, åtminstone inte med fog, kräva att säljaren utan betalning eller motprestation delar med sig av informationen. För att återgå till felansvaret i 17 § köplagen kan sådant finnas oberoende av om säljaren kände till felet. Det finns inte heller något i 17 § köplagen som tyder på att säljarens åsidosatta upplysningsplikt påverkar om felansvar föreligger.¹¹⁰ Att säljaren underlåter att upplysa om vissa omständigheter påverkar dock bedömningen om denne på grund av vårdslöshet är skadeståndsskyldig för direkt och indirekt förlust enligt 40 § tredje stycket köplagen.

En intressant fråga är om säljarens underlåtelse att upplysa om vissa omständigheter har betydelse för att bedöma felansvaret i situationer där säljaren inte har friskrivit sig. 17 § tredje stycket köplagen utesluter inte att bestämmelsen även kan täcka köparens befogade förutsättning att säljaren upplyser om väsentliga förhållanden som säljaren känner till.¹¹¹ I propositionen till köplagen finns inte regeln om köparens befogade förväntningar. Det framgår att 17 § första och andra stycket köplagen inte fullständigt bestämmer vad som utgör fel. Det framgår att en vara även i andra situationer, utöver de som nämns i paragrafens första och andra stycke, kan vara felaktig och att det är upp till rättstillämpningen att bedöma när så är fallet.¹¹²

Ramberg skriver att om 17 § tredje stycket köplagen syftar att i lagtexten uttrycka vad som framgår i propositionen beträffande att paragrafens andra och tredje stycke inte är uttömmande, finns anledning att tolka ordalydelsen extensivt. En sådan extensiv tolkning kan därmed innebära att man kan ta hänsyn till om säljaren underlåtit att följa sin upplysningsplikt vid bedömningen om denne ansvarar för ett fel.¹¹³

¹⁰⁸ Prop. 1988/89:76 s. 23; Ramberg och Ramberg (2022) s. 40 ff.; Ramberg (1992) s. 104.

¹⁰⁹ Ramberg (1992) s. 104.

¹¹⁰ Ramberg (1992) s. 104 f.

¹¹¹ Ramberg (1992) s. 106.

¹¹² Prop. 1988/89:76 s. 85 ff.

¹¹³ Ramberg (1992) s. 106; Håstad (2003) s. 79; Lehrberg (1990) s. 555.

Om säljaren har en upplysningsplikt även när denne enbart misstänker att det föreligger fel är osäkert.¹¹⁴ Om säljaren inte närmare kontrollerar viss omständighet, kan detta anses culpöst. Felansvaret i köplagen grundas inte på om säljaren kände till felet. Detta innebär alltså att upplysningsplikt kan föreligga trots att säljaren enbart misstänkt ett fel.¹¹⁵

6.2 Säljarens upplysningsplikt vid aktieförvärv

Upplysningsplikten minskar inte enbart på grund av att det är en företagsöverlåtelse där målbolagets samtliga aktier säljs.¹¹⁶ För att upplysningsplikten ska aktualiseras förutsätts att säljaren faktiskt känt till de förhållanden som denne är skyldig att upplysa om. Den formen av upplysningsplikt som behandlas i uppsatsen aktualiseras i situationer då det inte funnits felaktiga eller missvisande uppgifter.¹¹⁷ Denna typ av upplysningsplikt kommer helt enkelt att kallas för ”upplysningsplikt”. Det ska påminnas att säljaren kan ha ett felansvar oberoende av om denne har känt till, inte känt till eller borde ha känt till viss omständighet förutsatt att köparen har haft en befogad förutsättning enligt 17 § tredje stycket köplagen. Det ska noteras att jag använder orden ”plikt” och ”skyldighet” synonymt i uppsatsen vilket innebär att upplysningsplikt är samma sak som skyldighet att upplysa.

En säljare kan alltså ha upplysningsplikt även när det inte förekommit missvisande eller felaktiga uppgifter. Sådan upplysningsplikt gäller när säljaren känner till att viss omständighet är viktig för köparen. Eftersom den aktuella formen av upplysningsplikt har ett nära samband med köparens undersökningsplikt behöver säljaren inte upplysa om alla omständigheter.¹¹⁸

Normalt måste säljaren inte förvarna köparen om säljaren har insett att affären medför ett större risktagande än vad köparen utgått ifrån. Det är dock svårt att dra gränsen mellan förhållandet mellan faktiska förhållanden och värderingar.¹¹⁹ Säljarens utmärkta kännedom om konjunkturförhållanden, såsom exempelvis en förväntad konjunkturuppgång inom en viss gren av industrin, omfattas normalt inte av säljarens upplysningsplikt.¹²⁰ Säljarens ansvar för utelämnade uppgifter ska också bedömas utifrån hur mycket information som denne har lämnat till köparen i samband med själva förvärvet. Detta innebär i praktiken att en säljare som presenterat ett detaljerat underlag för köparen men utelämnat negativ information, bär ett större ansvar än en säljare som enbart uppgett några få uppgifter.¹²¹

Det framgår av förarbetena till köplagen att 17 § andra stycket 1–2 köplagen i första hand riktar sig mot köpeobjektets ändamålsenlighet och alltså inte

¹¹⁴ Jfr NJA 1981 s. 815 som dock berörde fastighetsköp. Säljaren hade inte försummat sin upplysningsplikt trots misstanke om vissa fel. Detta eftersom köparen försummat sin undersökningsplikt.

¹¹⁵ Ramberg (1992) s. 107.

¹¹⁶ Ramberg (1992) s. 113.

¹¹⁷ Ramberg (1992) s. 112.

¹¹⁸ Ramberg (1992) s. 118.

¹¹⁹ Ramberg (1992) s. 118 f.

¹²⁰ Adlercreutz (2016) s. 307.

¹²¹ Ramberg (1992) s. 118 f.

kvaliteten på objektet.¹²² Enligt Ramberg torde dock upplysningsplikten enligt aktuellt lagrum omfatta rådighetsfel. Om en köpare förvärvar samtliga aktier i målbolaget varpå det visar sig att bolaget inte har nödvändiga tillstånd för verksamheten, kommer köparen inte kunna använda bolaget på det sätt som denne avsett att göra.¹²³

Ramberg menar att man här ska bortse från att användningen berör bolaget och inte själva aktiebrevet.¹²⁴ Jag instämmer i Rambergs slutsatser eftersom aktiebrevet i sig sällan används på annat sätt än som bevis på att innehavaren äger aktier i bolaget.

Upplysningsplikten som indirekt följer av 17 § andra stycket 1–2 köplagen träffar omständigheter som medför att objektet inte är ägnat för ändamålet som det i allmänhet används för eller för det specifika ändamål som det varit avsett att användas. Att en aktie har felvärderats (värdefel) till följd av exempelvis att köparen har räknat med en större omsättning i målbolaget, berör inte ändamålet med köparens ”användning” av aktierna (målbolaget). Den allmänna regel som framgår av 17 § tredje stycket köplagen där fel anses föreligga om köpeobjektet avviker från vad köparen med fog kunnat räkna med, innebär dock att man inte måste avgöra exakt vilka omständigheter som avses i 17 § andra stycket 1–2 köplagen. Ramberg menar att man utifrån 17 § tredje stycket köplagen därför torde kunna bedöma att säljaren har en lika omfattande upplysningsplikt för omständigheterna bakom ett värdefel som denne har för förhållanden enligt 17 § andra stycket 1–2 köplagen.¹²⁵

Ramberg resonerar även kring att säljarens upplysningsplikt enligt svensk rätt troligtvis aktualiseras då målbolaget riskerar att förlora en stor del av sin verksamhet på något sätt. Det kan exempelvis röra sig om ett bolag vars huvudsakliga verksamhet består i tillverkning av viss produkt som riskerar att förlora sin huvudsakliga beställare. I sådana fall har säljaren troligtvis en upplysningsplikt kring dessa förhållanden. Säljaren känner till problemen och måste inse att detta påverkar målbolagets värde negativt. Köparen har oftast i sådana situationer varken företagit en undersökning eller haft skäl att göra så. Därutöver kan det vara svårt att vid en undersökning identifiera problemen. Det rör sig i sådana situationer om allvarliga problem i målbolagets huvudsakliga eller enda verksamhet.¹²⁶ En upplysningsplikt för säljaren är därför rimlig.

Ramberg anser att en avgörande del i bedömningen om säljaren varit upplysningsskyldig är om köparen inte kunnat eller haft svårt att på egen hand få kunskap om förhållandena.¹²⁷ Min tolkning är att om köparen har begränsad sakkunskap och begränsade möjligheter att ta reda på de relevanta förhållandena, gäller att säljaren har en upplysningsplikt. Detta följer rimligtvis redan av den kontraktuella lojalitetsplikten mellan avtalsparterna.

¹²² Prop. 1988/89:76 s. 85.

¹²³ Ramberg (1992) s. 120.

¹²⁴ Ramberg (1992) s. 120.

¹²⁵ Ramberg (1992) s. 120 f.

¹²⁶ Ramberg (1992) s. 121.

¹²⁷ Ramberg (1992) s. 121.

Säljarens upplysningsplikt enligt 19 § första stycket 2 köplagen avseende köpeobjekt sålda i befintligt skick berör förhållanden som är väsentliga. Ramberg hävdar att samma förutsättningar, trots att så inte uttryckligen framgår, gäller även för 17 § köplagen, som alltså gäller vid köp utan något förbehåll om befintligt skick. Rekviritet ”väsentligt” kan i sin tur delas upp i två delar där den ena delen avser kausalitet och den andra avser insikt. Det krävs att den omständighet som säljaren inte uppgett är så betydelsefull att detta förhållande faktiskt påverkat köparens värdering. Därutöver krävs att säljaren har insett att dennes tystnad har påverkat köparens värdering.¹²⁸

Även om det alltså inte följer direkt av någon lagregel, kan det konstateras att det finns åtminstone någon form av upplysningsplikt för säljaren i svensk rätt. Hur omfattande och väletablerad den är kan dock debatteras och den varierar från fall till fall.

Av lagtexten följer att 17 § andra stycket 1–2 köplagen inte beaktar eventuella svårigheter säljaren kan råka ut för när denne lämnar information till köparen. Detta medför att en VD, styrelseledamot eller aktieägare till samtliga aktier inte kan slippa upplysningsplikten enligt 17 § andra stycket 1–2 köplagen endast genom att hävda att informationen är hemlig. I 17 § andra stycket 2 köplagen krävs att köparen ska ha haft rimlig anledning att förlita sig på säljarens sakkunskap och bedömning. En köpare bör generellt ha goda skäl att lita på kunskapen hos en VD, styrelseledamot eller aktieägare som äger samtliga aktier i målbolaget. I typfallet gäller alltså följande. En säljare som har särskilt goda möjligheter till insyn i målbolaget enligt 17 § andra stycket 1–2 köplagen, är skyldig att informera om alla brister i årsredovisningar, prognoser och dylikt som denne känner till. Detta gäller även om informationen är konfidentiell och säljaren genom sin plikt mot andra än köparen hindras att lämna ut informationen.¹²⁹

Därutöver menar Ramberg att säljaren torde vara upplysningsskyldig beträffande sådana omständigheter som väsentligt minskar lönsamheten i målbolaget, trots att det inte framkommit några uppgifter som är missvisande. Beträffande möjligheten för köparen att göra gällande felanspråk med stöd av 17 § tredje stycket köplagen kan dock följande sägas. Det kan tänkas att man i bedömningen enligt 17 § tredje stycket köplagen till viss del beaktar att köparen i vissa situationer borde förstå att motparten hindrats att lämna ut hemliga uppgifter och att köparen därför inte kan bygga några befogade förväntningar beträffande vissa omständigheter.¹³⁰

Som ovan berörts krävs kausalitet enligt både 17 och 19 §§ köplagen. Detta innebär att det måste finnas ett orsakssamband mellan den underlåtna upplysningen och köparens köpbeslut. Detta kausalitetskrav framgår explicit av 19 § köplagen och implicit av 17 § köplagen. Det är köparen som har bevisbördan för sådan kausalitet. Bevisbörda enligt 19 § köplagen är förmildrad genom att det räcker att underlåtenheten från säljaren ”kan antas” ha påverkat köpet. Ramberg menar att det för vissa former av omständigheter torde finnas

¹²⁸ Ramberg (1992) s. 123 f.

¹²⁹ Ramberg (1992) s. 125 f.

¹³⁰ Ramberg (1992) s. 126.

en svag presumtion om kausalitet. Eftersom olika köpare är intresserade av olika förhållanden som grund för sin bolagsvärdering måste köparen förklara sitt syfte med affären och vilka uppgifter som legat till grund för dennes bolagsvärdering, för att kausaliteten ska kunna undersökas.¹³¹

Eftersom 17 § andra stycket köplagen saknar krav på att säljaren ska känna till felet behöver köparen inte bevisa att säljaren kände till felet. Att säljaren känner till felet kan påverka den skälighetsbedömning som ska ske enligt 17 § tredje stycket köplagen.¹³²

¹³¹ Ramberg (1992) s. 128.

¹³² Ramberg (1992) s. 129.

7 Undersökning efter köp (tillträdesgranskning)

7.1 Inledning

När varan har avlämnats ska köparen så snart omständigheterna medger det undersöka den i enlighet med god affärssed enligt 31 § första stycket köplagen.

För att besvara hur snabbt en sådan undersökning måste ske och vilka krav som kan ställas på omfattningen av undersökningen, är det avgörande att fastställa innehållet i begreppet god affärssed. Undersökningsplikten efter köpet aktualiseras efter att varan har avlämnats. I typfallet sker avlämnandet när förvärvet är slutfört och köparen fått tillträde till aktierna och målbolaget. Därför kommer jag på vissa ställen använda ”tillträde” i stället för avlämnande.

20 § köplagen saknar en generell plikt för köparen att undersöka varan före köpet. Detta innebär alltså att köparen inte är skyldig att undersöka varan om inte säljaren uppmanat till detta. 31 § köplagen förskriver däremot en generell skyldighet för köparen att undersöka köpeobjektet efter avlämnandet. Undersökningsplikten i 31 § köplagen är sammankopplad med köparens reklamationskyldighet i 32 § köplagen. Om köparen åsidosätter sin undersökningsplikt drabbas denne inte av påföljder eller sanktioner. Det följer dock av 32 § att om köparen inte undersöker köpeobjektet och detta i sin tur resulterar i att reklamationskyldigheten inte iakttas, kan köparens rätt att kräva felpåföljder prekluderas. Det är genom sambandet med reklamationsregeln i 32 § köplagen som 31 § köplagen blir viktig.¹³³ Det ska understrykas att med ”plikt” och ”skyldighet” avses samma sak i uppsatsen.

Vid utebliven reklamation *prekluderas* felanspråket. Vid reklamation inom föreskriven tid prekluderas inte köparens felanspråk mot säljaren. Felanspråket kan dock *preskriberas* efter tio år enligt 2 § preskriptionslagen (1981:130). Skillnaden mellan begreppen preklusion, preskription och reklamation följs inte alltid i praktiken. De är dock viktiga att hålla isär och i den fortsatta framställningen kommer jag att använda den nyss beskrivna terminologin.¹³⁴

7.2 31 § köplagen

Även om 31 § första stycket köplagen är formulerad som ett imperativ uttrycker den inte någon plikt för köparen.¹³⁵ Om köparen inte undersöker varan efter köp utgör detta alltså inte ett avtalsbrott, förutsatt att något annat inte uttryckligen följer av avtalet, och det blir således inte aktuellt för säljaren att kräva några påföljder för avtalsbrott.¹³⁶

¹³³ Prop. 1988/89:76 s. 120 f.

¹³⁴ Se kapitel 8.1 i uppsatsen för en utförlig diskussion om detta.

¹³⁵ Kihlman (2023), kommentaren till 31 §, avsnitt 2.1.

¹³⁶ Prop. 1988/89:76 s. 120 f.

Tidigare har jag använt uttrycket ”undersökningsplikt” för att beskriva den undersökning som kan aktualiseras enligt 20 § andra stycket köplagen. Samma begrepp används vanligtvis för att beskriva även undersökningen efter köp. Eftersom det inte är en plikt i egentlig mening menar Kihlman att uttrycket ”undersökningsrisk” är lämpligare att använda.¹³⁷ Jag håller förvisso med om att begreppet undersökningsplikt inte är lämpligt, men jag kommer inte gå på Kihlmans linje. I stället kommer jag använda uttrycket ”tillträdesgranskning”¹³⁸ i uppsatsen. När ”tillträdesgranskning” inte passar in kommer jag i stället använda begreppet ”undersökningsplikten efter köp”. På vissa ställen, om det av sammanhanget är underförstått att jag åsyftar tillträdesgranskning, skriver jag ”granska” eller ”undersöka”. Jag menar dock samma sak när jag använder dessa olika begrepp.

Syftet med tillträdesgranskningen är främst att köparen ska undersöka om köpeobjektet har de egenskaper som följer av avtalet och därefter snabbt kunna meddela säljaren om eventuella avvikelser. Således ges säljaren en översikt och kan överväga eventuella åtgärder. Eftersom en utebliven tillträdesgranskningen inte innebär avtalsbrott, förutsatt att detta inte uttryckligen framgår av avtalet, är det snarare något köparen genomför i eget intresse.¹³⁹

När en köpare har uppmärksammat ett fel vid tillträdesgranskningen finns det ingen anledning att avvakta med reklamationen. Det ligger också i köparens eget intresse att så snart som möjligt undersöka köpeobjektet och vid eventuella fel framställa krav mot säljaren. Ju längre tid som går desto svårare blir det för köparen att visa ett fel i köpeobjektet vid den relevanta tidpunkten enligt 21 § köplagen (ursprungligt fel). Allmänt sett har säljaren också ett intresse av att så snabbt som möjligt få reda på om köparen har för avsikt att rikta krav mot säljaren med anledning av fel. 31 § köplagen är först och främst utformad med hänsyn till säljarens intresse.¹⁴⁰

Vid en företagsöverlåtelse ser tillträdesgranskningen annorlunda ut jämfört med andra typer av köp. Det är viktigt att genom tillträdesgranskningen kontrollera vad köparen förvärvat och vad detta kan värderas till. Sevenius beskriver tillträdesgranskningen som en efterkontroll av tidigare moment såsom företagsvärderingen och företagsbesiktningen (due diligence). Om köparen inte haft detaljerad dokumentation och information om målbolaget, bör tillträdesgranskningen påbörjas ganska omgående efter köpet. Genom att i efterhand genomföra en fullständig företagsbesiktning kan köparen få reda på vad som faktiskt har förvärvats. Om köparen inte genomför en sådan tillträdesgranskning finns risk att viktiga värden i målbolaget går förlorade utan att köparen ens har känt till dem.¹⁴¹

Tillträdesgranskningen innebär ofta inventering av fysiska tillgångar i målbolaget. Därutöver är det också viktiga att undersöka legala och finansiella omständigheter för att få reda på eventuella fel. Sevenius har uttalat att

¹³⁷ Kihlman (2023), kommentaren till 31 §, avsnitt 2.1.

¹³⁸ Sevenius (2011) s. 323.

¹³⁹ Herre och Ramberg (2023), kommentaren till 31 §, avsnitt 8.3.1.

¹⁴⁰ Herre och Ramberg (2023), kommentaren till 31 §, avsnitt 8.3.1.

¹⁴¹ Sevenius (2011) s. 323.

eftersom garantierna i ett aktieöverlåtelseavtal vanligtvis prekluderas 18 månader efter tillträdet, är det motiverat med en tillträdesgranskning ”så snart som möjligt”. Det ska understrykas att målbolagets finansiella ställning vanligtvis inte kan verifieras slutligt förrän ett komplett årsbokslut har tagits fram. Detta kan ibland ske ganska lång tid efter tillträdet.¹⁴² Därmed menar Sevenius, i linje med Johansson, att tillträdesgranskningen bör genomföras senast vid nästa årsbokslut.¹⁴³

Jag undersöker inte garantier i uppsatsen. Men eftersom i princip alla aktieöverlåtelseavtal, inklusive det i typfallet, innehåller garantier är Sevenius uttalande viktigt även för typfallet. Eftersom garantierna i aktieöverlåtelseavtalet sannolikt prekluderas 18 månader efter tillträdet bör köparen omgående tillträdesgranska både garanterade förhållanden och sådant som inte garanterats. Detta förutsätter dock att man utgår från att Sevenius uttalande om den ”vanliga” preklusionstiden för garantier stämmer. Det hade krävts en empirisk undersökning för att säkert veta om garantierna vanligtvis prekluderas 18 månader efter tillträdet vid en företagsöverlåtelse. Någon sådan finns det inte utrymme för i en uppsats av den här omfattningen.

Här menar dock Ramberg att köparen i vissa fall måste granska målbolaget tidigare. Eftersom exempelvis årsredovisningar och halvårsbokslut som eventuellt har lämnats innan köpet inte är dagsfärska uppgifter, är det viktigt att köparen omgående efter köpet kontrollerar eventuella plötsliga förändringar i detta material.¹⁴⁴ I många företagsöverlåtelser har parterna avtalat om att avräkning kan ske på köpeskillingen eller att viss del av köpeskillingen inte ska betalas förrän en tillträdesgranskning har genomförts.¹⁴⁵

Ramberg menar att tillträdesgranskningen vid aktieköp ska vara omfattande men att det är svårt att göra generella uttalanden. Med hänsyn till att aktieköp är individuella är det vanskligt att fastställa god affärssed eller någon marknadspraxis. Ramberg anser dock att om en köpare genomför en tillträdesgranskning motsvarande en revisors undersökning vid ett årsbokslut, torde köparen vanligtvis ha fullgjort sin undersökningsplikt efter köpet beträffande räkenskaperna i målbolaget. Ramberg understryker dock att det vid tiden för hennes avhandling (1992) inte var möjligt att identifiera en nedre gräns eller miniminivå för tillträdesgranskningen de lege lata. Dessutom upptäckts inte alla fel genom en sådan ”revisors-undersökning”. Ramberg menar dock att för sådana fel som inte avser räkenskaperna i målbolaget, har köparen inte samma skyldighet att granska efter köpet.¹⁴⁶

För frågan när tillträdesgranskning ska ske menar Ramberg att ”ju större möjlighet ett snabbt uppdagande innebär att skadan kan minimeras, desto tidigare bör köparen vara skyldig att undersöka köpobjektet”. Vid ett aktieköp menar därför Ramberg att det är motiverat att köparen ska vara skyldig att påbörja sin tillträdesgranskning omgående efter köpet.¹⁴⁷ Även om uttalandet

¹⁴² Sevenius (2011) s. 323 f.

¹⁴³ Sevenius (2011) s. 324; Se även Johansson (1990) s. 111.

¹⁴⁴ Ramberg (1992) s. 192.

¹⁴⁵ Sevenius (2011) s. 324; Ramberg (1992) s. 192.

¹⁴⁶ Ramberg (1992) s. 192.

¹⁴⁷ Ramberg (1992) s. 192 med däri gjorda hänvisningar.

är över 30 år gammalt instämmer jag med vad Ramberg säger. Utifrån syftet med 31–32 § köplagen att köparen snabbt ska meddela säljaren om eventuella felanspråk efter köp samt med hänsyn till att skadelidande part måste begränsa sin skada enligt 70 § köplagen, är Rambergs uttalande rimligt. Utan närmare vägledning i praxis eller lagstiftning är det dock svårt att uttala sig om detta verkligen utgör gällande rätt. För egen del kan jag dock konstatera att en lösning i enlighet med Rambergs uttalande är lämplig.

Eftersom det av köplagspropositionen framgår att tillträdesgranskningen beror på köparens förutsättningar¹⁴⁸, menar Ramberg att man kan jämföra med vad som gäller för köparens undersökningsplikt *före* köpet: Utgångspunkten är att det finns en sträng undersökningsplikt som kan förstärkas ytterligare om köparen har särskild sakkunskap.¹⁴⁹ Med hänvisning till Johansson menar Ramberg att inte endast tillträdesgranskningen utan även hur omgående granskningen ska genomföras torde påverkas av köparens sakkunskap.¹⁵⁰ Även om köplagspropositionens hänvisning till köparens förutsättningar skulle kunna tolkas på det sätt Ramberg gjort, är det inte helt säkert. Det är inte säkert att sådana paralleller kan dras till köparens undersökningsplikt före köpet, som snarare är sammankopplad till köparens befogade förväntningar om köpeobjektet. Det får därmed konstateras vara osäkert huruvida Rambergs tolkning av köplagspropositionen i detta fall återspeglar gällande rätt eller inte.

7.3 Tillträdesgranskning i rättspraxis

I förarbetena och lagkommentarerna till 31 § köplagen saknas tydlig vägledning beträffande omfattningen av tillträdesgranskningen vid företagsförvärv. Även om rättspraxis på området inte är omfattande finns det några värdefulla uttalanden från HD.

Det har tidigare varit osäkert vilka reklimations- och preklusionsbestämmelser som ska tillämpas vid aktieköp när parterna inte avtalat särskilt. Frågan var uppe för HD:s bedömning i NJA 1976 s. 341. I rättsfallet hade samtliga aktier i ett aktiebolag överlåtit. Innan köpet hade säljaren tagit fram ett preliminärt bokslut samt utfärdat vissa garantier. Frågan i målet var om reklimations- och preklusionsbestämmelserna i 52 och 54 §§ 1905 års köplag skulle tillämpas. HD sa att garantierna hade stor betydelse för köparen som i förlitan på dessa kunde underlåta att i samband med köpets avslutande undersöka målbolagets ekonomiska ställning. HD sade dock att detta inte medförde att köparen i fortsättningen ”efter eget gottfinnande” kunde dröja med att kontrollera målbolagets ställning.

HD underströk att reklimationsreglerna i 1905 års köplag byggde på att parternas affär relativt snabbt ska regleras slutgiltigt. Detta gällde även för sådana aktieköp som i målet. HD säger till och med att köplagens uppsättning

¹⁴⁸ Prop. 1988/89:76 s. 121.

¹⁴⁹ Ramberg (1992) s. 195.

¹⁵⁰ Ramberg (1992) s. 195; Johansson (1990) s. 110.

av reklamations- och preklusionsbestämmelser ”i stort sett är väl avpassade för de flesta köp”.

Genom att utgå från att aktuella regler ska tillämpas om annat inte uttryckligen avtalats eller det framgår av omständigheterna att detta var partsavsikten, menar HD att kravet på förutsebarhet mellan parterna tillgodoses på bästa sätt. Parterna tvingas då avtala om vad som i stället ska gälla om parterna anser att köplagens regler är olämpliga. Vid köpslutet hade det inte tydligt uttryckts att partsavsikten var att frångå reglerna om reklamation och preklusion i köplagen. HD konstaterade därför att dessa regler kunde tillämpas.

HD menade att det hade tagit viss tid för köparen att sätta sig in i målbolagets bokföring och få in fakturor från underleverantörer. Det gick därför inte att tillämpa reklamationsregeln under den första tiden efter köpet (52 § 1905 års köplag). Däremot menade HD att det eventuellt var aktuellt att tillämpa preklusionsbestämmelsen i 54 § 1905 års köplag. Bestämmelsen föreskrev att köparen var tvungen att inom ett år från tillträdet meddela säljaren om garantianspråken.

I målet hade köparen dock gått med på att skjuta fram betalningen av den kvarstående köpeskillingen till visst datum. Detta medförde enligt HD en motsvarande förlängning av ettårsfristen beträffande reklamationen. HD kom fram till att köparen hade reklamerat för sent i förhållande till den bortre preklusionstiden om 1 år och därför förlorat talerätten för garantierna. HD beaktade dock att en tillträdesgranskning kan ta lång tid.

En undersökning efter ett förvärv kan ta lång tid i synnerhet med ett stort målbolag.¹⁵¹ Detta medför dock inte att köparen kan avvakta med att *påbörja* sin undersökning efter tillträdet.¹⁵²

Jag instämmer, enbart att målbolaget är stort bör inte medföra att köparen kan använda denna omständighet som en ursäkt för att inte relativt omgående påbörja tillträdesgranskningen. Om det tar lång tid innan köparen ens påbörjar sin undersökning förskjuts också tidpunkten vid vilken köparen kan upptäcka ett eventuellt fel. Även om köparen inte dröjer särskilt länge med att påbörja sin tillträdesgranskning ska det understrykas att enbart påbörjande av tillträdesgranskningen inte innebär att köparen har uppfyllt vad som åligger denne. Köparen kan alltså inte efter att man påbörjat en tillträdesgranskning ”sitta still” och låta själva undersökningen pågå under lång tid. Köparen måste givetvis också göra något vettigt under själva undersökningen. Om köparen enbart påbörjar sin tillträdesgranskning och därefter ”sitter still” ett tag, kan syftet bakom reglerna om tillträdesgranskning och reklamation inte uppfyllas. Det är väsentligt att köparen upptäcker eventuella fel i målbolaget så tidigt som möjligt för att säljaren ska känna till eventuella felanspråk. Säljaren har ett befogat intresse av att kunna utgå ifrån att köpet slutligt genomförts, alltså att parternas rättsförhållande är avslutat.

Det finns några danska rättsfall som relativt väl illustrerar köparens tillträdesgranskning efter köp. UfR 1927 s. 245H berörde köp av en ”Kulforretning” (kolverksamhet) där avtal ingicks den 27 maj 1924. När bokföringen

¹⁵¹ UfR 1927 s. 245H.

¹⁵² Karnell (1977) s. 160.

omorganiserades den 1 juli samma år upptäcktes oordning i bokföringen, särskilt beträffande kundfordringar och lagret. Den 28 augusti meddelade köparen säljaren att han befarade att det fanns oriktiga uppgifter i räkenskaperna. En revisor granskade räkenskaperna i oktober och kunde fastställa att det fanns felaktigheter. Därefter reklamerade köparen. Sø- og Handelsretten menade att köparen borde ha undersökt lagret när denne tog över rörelsen och att köparen inte kunde vänta till oktober med att reklamera eftersom köparen borde ha kontrollerat inventarierna vid tillträdet. Den danska Højestereten menade dock att reklamation skett i tid och underströk att det var fråga om en stor rörelse som förvärvats

I rättsfallet ansågs det alltså rimligt att köparen cirka en månad efter köpslutet påbörjade och slutförde sin undersökning. I avgörandet accepterades också att köparen därefter väntade cirka tre månader med att reklamera. Det kan ha varit så att detta accepterades eftersom köparen redan den 28 augusti 1924 hade påtalat för säljaren att man misstänkte oriktigheter i räkenskaperna, men det är inte säkert att det var så domstolen resonerade.

I UfR 1939 s. 511H hade en livsmedelsbutik sålts. Fel hade uppstått genom att storleken på en sjukhusleverenas, som hade sämre vinstmarginal än den övriga omsättningen, hade uppgetts vara ungefär 20 000 kr när den i själva verket var värd 30 000 kr. Köparen dröjde dock två år med att reklamera efter tillträdet och ansågs därför ha reklamerat för sent. Domstolen menade att köparen enkelt hade kunnat ta reda på leveransens verkliga storlek och att köparen måste ha fått kännedom om felet kort tid efter köpet. Här var alltså en reklamation efter två år inte inom rätt tid, något som motiveras av hur enkelt och tidigt köparen hade kunnat upptäcka felet efter tillträdet.

I ett annat danskt rättsfall UfR 1980 s. 388H rörde det sig om förvärv av en nattklubb. Förvärvet genomfördes den 3 december 1972 och tillträdet skedde den 10 december. Köparen sökte s.k. ”bevillings”-tillstånd i början av januari 1973 och den 5 februari 1973 upptäckte köparen att säljaren inte haft tillstånd för nattklubben och klubben stängdes därefter ned. Köparen påtalade detta direkt för säljarens ombud och den 14 mars reklamerade och hävde köparen skriftligen avtalet. Højesteret kom fram till att köparen reklamerat i tid.

I rättsfallet fick alltså köparen rätt när denne ungefär en månad efter tillträdet påbörjade sin undersökning (eller snarare sökte tillstånd). När köparen kunde konstatera felet påpekades detta direkt för säljaren och därefter dröjde det inte mer än ungefär en månad innan köparen reklamerade och hävde köpet. I rättsfallet påbörjades alltså själva undersökningen inte förrän en månad efter tillträdet, vilket i och för sig skulle kunna anses vara ganska sent. En köpare som förvärvar en nattklubb borde kanske se till att nödvändiga tillstånd var på plats redan innan köpet eller åtminstone säkerställa att nödvändiga tillstånd söks tidigare än en månad efter tillträdet. Den danska domstolen verkar dock inte ha resonerat på detta sätt utan lade större vikt vid att köparen reklamerade direkt i samband med att denne upptäckte felet.

Här kan återkopplas till diskussionen om att en köpare inte bör kunna vänta med att påbörja sin tillträdesgranskning, i synnerhet inte enbart utifrån att målbolaget har viss storlek. En köpare kan ju påbörja en tillträdesgranskning

redan vid tillträdet men därefter ta oerhört lång tid på sig att slutföra undersökningen. Samma köpare skulle i stället, såsom i rättsfallet, kunna avvakta och inte påbörja sin tillträdesgranskning förrän en månad efter tillträdet. Att köparen väljer att avvakta med att påbörja sin undersökning behöver inte innebära att eventuella fel upptäcks senare än om undersökningen påbörjades tidigare. Därför går det inte att säga att en köpare som påbörjar sin tillträdesgranskning omgående alltid har bättre förutsättningar att kunna reklamera i tid jämfört med en köpare som förvisso avvaktar med att påbörja tillträdesgranskningen men därefter är effektivare i sin undersökning.

Vid fel i omsättningen kan köparen ha längre tid på sig att reklamera. Fel i omsättningen avser alltså när omsättningen i ett målbolag inte överensstämmer med sådana uppgifter om omsättningen som lämnats av säljaren eller på något annat sätt framgått före köpet.

Frågan prövades i det norska rättsfallet NRt 1959 s. 581 som berörde förvärv av en ”kjøttforretning” (köttbutik) där säljaren sagt att omsättningen var 150 000 NOK. I själva verket uppgick omsättningen endast till 116 700 NOK. Köparen tillträdde verksamheten den 1 maj 1954 men köparen reklamerade inte förrän ett år senare (april 1955). Høyesteretten menade att upplysningen om omsättningen gällde för ett verksamhetsår och köparen måste därför utifrån omständigheterna kunna vänta med reklamationen till dess att resultatet av ett verksamhetsår var tillgängligt. Ramberg anser att domstolen var lite väl generös gentemot köparen. Detta motiverar hon genom att hänvisa till vanligt tillämpade redovisningsrutiner som ger goda möjligheter att även under räkenskapsåret granska resultatet och omsättningen samt utifrån detta ta fram en relativt tillförlitlig prognos för årsomsättningen.¹⁵³

Även om man visserligen kan ta fram sådana prognoser ska det understrykas att en prognos inte alltid återspeglar verkligheten. En väl genomförd prognos kan i många fall vara en indikation i förhållande till vilka resultat som kan fastställas efter ett verksamhetsår, men så är inte alltid fallet. Att utgå från prognoser innebär alltid ett risktagande. Men, precis som Ramberg skriver, kan det i vissa fall vara enklare att ta fram prognoser om framtidsutvecklingen i målbolaget. Jag menar att det bör kunna krävas av köpare som planerar att fortsätta verksamheten i målbolaget att denne har gått igenom föregående års räkenskaper och satt sig in i målbolagets ekonomiska ställning. En sådan köpare har rimligtvis räknat på hur exempelvis en framtida försäljning kan se ut. Jag instämmer därför med Ramberg om att domstolen varit alltför generös mot köparen.

Vid försäljning av en sådan verksamhet som i rättsfallet (köttbutik/slakteri) bör det, förutsatt att köparen planerar att fortsätta med samma verksamhet, vara enklare att göra relativt säkra antaganden om utvecklingen. En sådan verksamhet säljer rimligtvis lika mycket kött som föregående år. Förutsatt att inget oförutsett inträffar borde det därför gå att ta fram ganska exakta prognoser för årsomsättningen redan innan räkenskapsårets slut. Det omvända kan dock gälla för ett annat målbolag, som verkar inom en mer volatil bransch.

¹⁵³ Ramberg (1992) s. 194.

Kravet på när en köpare bör reklamera vid exempelvis omsättningsfel bör därför bedömas utifrån möjligheterna att redan innan räkenskapsårets slut ta fram prognoser genom vilka köparen kan upptäcka eventuella fel. En bedömning utifrån omständigheterna i det enskilda fallet kan medföra att det ibland är rimligt att låta ett räkenskapsår passera innan köparen kan konstatera felaktigheter i omsättningen men att det ibland är rimligare att kräva att köparen ska kunna konstatera felen tidigare med hjälp av prognoser och liknande verktyg.

7.4 Några reflektioner om tillträdesgranskningen

Undersökningsplikten efter köp ser olika ut beroende på omständigheterna i det enskilda fallet. Genom att hänvisa till god affärssed följer att innehållet i undersökningsplikten kan variera. Förarbetena menar att användningsområde, varutyp, förpackningssätt och parternas positioner i distributionsledet kan påverka undersökningsplikten.¹⁵⁴

Det är besvärligt att låta omständigheter som dessa påverka bedömningen av hur undersökningsplikten efter ett företagsförvärv ska se ut. Till skillnad från vid köp av vanliga industrivaror går det inte att diskutera förpackningssätt eller parternas ställning i distributionsledet för ett målbolag. Köpeobjektet vid ett företagsförvärv är målbolagets verksamhet även om det är aktierna som faktiskt överläts. Det skulle dock förmodligen gå att bedöma omständigheterna ”varutyp” och ”användningsområde”. Men vilken ”varutyp” tillhör ett målbolag och vilket ”användningsområde” har ett förvärvat målbolag? Det märks tydligt att lagtexten och förarbetena inte är anpassade till företagsöverlåtelser. Det krävs därför att man tolkar och anpassar uttalandena i förarbetena för att de ska kunna appliceras på ett företagsförvärv.

Vilken ”varutyp” ett aktiebolag tillhör bör kunna fastställas enligt följande. Först och främst bör begreppet ”köpeobjekt” användas i stället för ”vara”. Vid en företagsöverlåtelse är köpeobjektet ett målbolag. Sådana köpeobjekt utgör en egen kategori av köpeobjekt. Eftersom ett aktiebolag består av många olika delar är det svårt att definiera vad som faktiskt utgör själva bolaget. Det står däremot klart att om man försöker sortera in ett aktiebolag under en speciell kategori av köpeobjekt (varutyp) inser man att denna kategori blir väldigt unik. Företagsöverlåtelserna i typfallet innebär att köparen förvärvar samtliga aktier i målbolaget. Aktierna kan dock närmast beskrivas som symboliska eftersom det köparen egentligen förvärvar är målbolagets verksamhet. Därmed kan slutsatsen dras att som ”varutyp” betecknat, utgör ett aktiebolag en egen kategori.¹⁵⁵

Kategorins särdrag består av att målbolaget är en sammansättning av flera olika saker, fysiska och immateriella tillgångar, know-how, personal, nyckelpersoner i ledningen, branschställning, kundrelationer etc. Detta är bara några få exempel på vad ett målbolag kan bestå av. Dessutom är alla aktiebolag unika och kan således ha fler eller färre eller högre eller lägre grad av de nyss

¹⁵⁴ Prop. 1988/89:76 s. 121.

¹⁵⁵ Jfr Johansson (1990) s. 94.

uppräknade komponenterna. Det kan alltså konstateras att aktiebolag som ”varutyp” är en heterogen grupp varför varje aktiebolagsöverlåtelse också blir unik. Mot bakgrund av detta anser jag att det inte går att kategoriskt föra in alla aktiebolag som ska säljas i en kategori och kalla denna för en ”varutyp”. Jag anser därför att man i stället bör tolka begreppet ”varutyp” så att man beaktar målbolagets unika egenskaper i det enskilda fallet.

Propositionen nämner även ”användningsområde” som en omständighet för att fastställa undersökningsplikten efter köp.¹⁵⁶ Det är tydligt att inte heller detta begrepp var avsett för aktiebolag. Snarare avsåg lagstiftaren mer vardagliga objekt. Begreppet bör dock ändå kunna appliceras på en företagsöverlåtelse. Användningsområdet blir då inte vad en köpare i allmänhet vill använda målbolaget till. I stället blir användningsområdet vad köparen i det enskilda fallet planerat att göra med målbolaget. Även om lagtextens ”god affärssed” antyder en objektiv måttstock vid fastställandet av tillträdesgranskningen, framgår av propositionen att köparens individuella förutsättningar ska beaktas. Det bör således gå att argumentera för att bedömningen av ”användningsområde” vid en företagsöverlåtelse får grundas på vad den enskilda köparen planerar att göra med målbolaget.

Det är svårt att göra generella uttalanden om vilket eller vilka användningsområden ett målbolag inom viss bransch oftast har. Det är enkelt att slå fast att målbolaget ”används” eller verkar inom viss bransch innan förvärvet. Det är dock svårare att dra generella slutsatser om att ett målbolag alltid efter försäljning kommer att ”användas” på samma sätt. Det kan tänkas att köparen vill strukturera om målbolagets verksamhet eller delvis ändra inriktning. Därför får begreppet ”användningsområde” tolkas så att man beaktar vad köparen i det enskilda fallet planerar att göra med målbolaget efter köpet. Om en köpare exempelvis planerar att expandera verksamheten och därför behöver myndighetstillstånd, bör detta tala för att köparen relativt snabbt efter köpet bör undersöka målbolaget för att se till att myndigheten inte kommer att stoppa den planerade expansionen.

Om köparen snarare planerar att fortsätta med verksamheten i målbolaget på mer eller mindre samma sätt som innan köpet, bör detta tala för att köparen inte lika snabbt måste undersöka och sätta sig in i målbolagets dokumentation. Å andra sidan kan man påstå att om köparen ska fortsätta bedriva verksamheten på samma sätt, bör det vara enklare att undersöka eventuella fel. Ståndpunkten i föregående mening kan motiveras med att räkenskaperna och dokumentationen för föregående år lär utgöra en bra indikation om målbolaget och dess framtid, förutsatt att inget oväntat händer inom den aktuella branschen.

En köpare kan till exempel förvärva ett målbolag som driver leksaksaffärer. Köparen kan ha planerat att fortsätta med denna verksamhet utan större förändringar. Om inget särskilt händer i branschen bör det vara enklare för köparen att undersöka eventuella fel. Om det då kan konstateras att felen borde ha upptäckts av köparen ganska snabbt efter tillträdet, kan högre krav ställas på snabbare reklamation. Detta är dock endast ett exempel och enbart

¹⁵⁶ Prop. 1988/89:76 s. 121.

att en köpare planerar fortsätta verksamheten i målbolaget utan större förändringar innebär inte per automatik att det blir enklare att upptäcka fel och därigenom att reklamation ska ske snabbare.

En stor del av de uttalanden som görs i förarbetena kan överhuvudtaget inte appliceras på företagsöverlåtelser eftersom uttalandena är så specifikt utformade för varor och liknande fysiska föremål. Det är därför svårt att försöka hitta någon ledning i propositionen för vilka omständigheter som ska beaktas när undersökningsplikten efter köp ska bestämmas.

Det framgår dock att undersökningen ska bedömas utifrån köparens förutsättningar. Det innebär att kraven på en köpare som har ingått köpeavtalet i sin yrkesverksamhet är högre än kraven på en privatperson. Detta motiveras av att en köpare som har ingått avtalet i sin yrkesverksamhet har särskild kunskap och erfarenhet av köp av liknande slag.¹⁵⁷ Det nyss anförda kan appliceras på typfallet och skulle då kunna innebära följande. Det köpande bolaget har sakkunskap och rutin av liknande företagsöverlåtelser och därmed blir kraven för dennes tillträdesgranskning strängare än för en annan potentiell köpare som inte har samma sakkunskap och rutin. Det ska dock återigen understrykas att köplagen och dess förarbeten inte är avpassade för företagsöverlåtelser och aktieköp. Utan tydlig vägledning i propositionen blir det dock nödvändigt att åtminstone försöka tolka hur det som faktiskt framgår av förarbetsuttalandena kan tillämpas på en företagsöverlåtelse.

I propositionen står även att kraven på tillträdesgranskningen kan variera utifrån om köpet berör ”varor som han omsätter eller tillgodogör sig i den affärsmässiga verksamheten eller om det är fråga om inköp av varor av annat slag, exempelvis kontorsutrustning”.¹⁵⁸

Detta bör kunna justeras och därefter appliceras på typfallet. Det skulle innebära att kraven på tillträdesgranskningen ser olika ut beroende på om köparen exempelvis beställer in komponenter eller varor som denne omsätter i sin egen redan existerande verksamhet eller om det rör sig om köp av ”något annat”. Ett företagsförvärv där köparen förvärvar ett målbolag faller under ”något annat” och är alltså ett mer ovanligt köp. Det utvecklas inte i propositionen vad som faktiskt avses med att tillträdesgranskningen kan variera utifrån typen av köp. Min tolkning är dock att tillträdesgranskningen är mer standardiserad och rutinmässig vid köp av ”vanliga” varor jämfört med ovanliga köp eller köp som inte avser sådant som normalt omsätts i köparens verksamhet.

Om vi tillämpar detta på typfallet gäller följande. Även om köparen har erfarenhet av tidigare företagsförvärv är det fråga om ett ovanligt köp som inte berör varor/köpeobjekt som köparen vanligtvis omsätter. Detta bör innebära att tillträdesgranskningen vid ett företagsförvärv som i typfallet, inte är lika standardiserad eller vanlig som sådana undersökningar som köparen gör vid köp av ”vanliga” varor till sin verksamhet. Att bestämma undersökningsplikten i en sådan situation är ganska besvärligt. Ledning bör sökas i eventuella sedvanor och i vad som utgör god affärssed för företagsöverlåtelser av

¹⁵⁷ Prop. 1988/89:76 s. 121.

¹⁵⁸ Prop. 1988/89:76 s. 121.

liknande slag. Men hur kan man ta reda på det? Här kan jag inte erbjuda ett bättre svar än att det är oerhört svårt att ta reda på vad som gör god affärssed. Svårigheten att utröna innehållet i begreppet ”god affärssed” är en av de största anledningarna till mitt förslag på lagändring i kapitel 9.

Typfallet utgår visserligen från att köparen får hjälp av olika konsulter. Även om det inte finns en tydlig standardiserad modell för hur man genomför till exempel en due diligence finns det ofta stora likheter i arbetssätt mellan exempelvis olika advokatbyråer som återkommande utför due diligence. Skillnaden mellan arbetssättet och rutinerna vid en due diligence är troligtvis inte särskilt stor mellan olika advokatbyråer och mellan olika revisionsbyråer. Till skillnad från due diligence utgör tillträdesgranskningen inte ett lika starkt fundament i den klassiska processen för en företagsöverlåtelse.¹⁵⁹ Därför lär det inte finnas någon standardiserad modell för hur man utför en tillträdesgranskning. Att försöka undersöka god affärssed bland konsulter vid företagsöverlåtelser, är därför sannolikt inte till någon hjälp.

Det är som tidigare konstaterats inte helt problemfritt att försöka fastställa innehållet i begreppet ”god affärssed”. Om en undersökningsplikt enligt god affärssed inte anses föreligga blir frågan vad som gäller beträffande köparens rätt att kräva felpåföljder. Om köparen i en sådan situation har försummat det som skäligen åligger denne bedöms utifrån reglerna om reklamation i 32 § köplagen. Enligt dessa ska felmeddelande lämnas utan oskäligt uppehåll efter att köparen borde ha märkt felet.¹⁶⁰

Om det inte går att hänvisa till en specifik affärssed gäller att köparen enligt 32 § köplagen måste reklamera från den tidpunkt köparen borde ha märkt felet. Om någon affärssed inte anger hur köparen bör agera är det naturligt att i stället utgå ifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Vanligtvis innebär detta att köparen inte kan dröja alltför länge med att undersöka köpeobjektet.¹⁶¹

Herre och Ramberg skriver i sin lagkommentar att parterna vanligtvis har reglerat köparens reklamationsplikt i avtalsvillkoren. I avtalsvillkoren kan tidpunkten för undersökningen närmare bestämmas och även vilka faktiska åtgärder som ska vidtas vid undersökningen.¹⁶² I typfallet utgår jag emellertid från den reklamationsplikt och tillträdesgranskning som följer av köplagen eller allmänna rättsprinciper eftersom det skulle vara omöjligt att undersöka alla varianter på avtalsvillkor om reklamation och tillträdesgranskning.

Även om det inte finns någon god affärssed som anger tillträdesgranskningens omfattning i köparens bransch, finns det ändå alltid en undersökningsplikt efter köp. Tillträdesgranskningen i ett sådant fall fastställs då i stället av vad som kan betecknas som normal aktsamhet och vad som borde ha märkts.¹⁶³

¹⁵⁹ Jfr Sevenius (2011) kapitel 13.

¹⁶⁰ Prop. 1988/89:76 s. 121.

¹⁶¹ Herre och Ramberg (2023), kommentaren till 31 §, avsnitt 8.3.1.

¹⁶² Herre och Ramberg (2023), kommentaren till 31 §, avsnitt 8.3.2.

¹⁶³ Herre och Ramberg (2023), kommentaren till 31 §, avsnitt 8.3.3; Se även NJA 2016 s. 237 ”Bostadsrättslokalen” p. 34 där HD uttalar att köparen har en allmän skyldighet att efter köpet undersöka varan.

Eftersom omständigheterna varierar stort mellan olika köp är det inte möjligt att generellt slå fast hur tillträdesgranskningen ska se ut. Detta markeras tydligt i lagtexten genom att lagstiftaren valt att hänvisa till god affärssed, något som i och för sig redan följer av 3 § köplagen. Herre och Ramberg skriver att det också är viktigt att beakta sådan praxis som har utvecklats mellan avtalsparterna (jfr 3 § köplagen).¹⁶⁴ Eventuell praxis mellan parterna i typfallet avser inte situationen vid en företagsöverlåtelse eftersom detta är en typ av köp som i regel genomförs endast en gång mellan samma parter. Därför går det inte att låta praxis mellan parterna påverka fastställandet av köparens tillträdesgranskning efter ett företagsförvärv.

Det framgår av Herre och Rambergs lagkommentar att man vid undersökningen efter köp kan skilja mellan kvantitets- respektive kvalitetsavvikelser.¹⁶⁵ En kvantitetsavvikelse kan exempelvis bestå i att omsättningen visar sig vara 750 000 kr och inte 1 000 000 kr som i årsredovisningen. En kvalitetsavvikelse kan bestå i att målbolaget saknar ett patent som köparen räknat med. För att bedöma och slå fast vilken kvalitet köpeobjektet har krävs en mer detaljerad tillträdesgranskning. Herre och Ramberg anger som exempel att det kan röra sig om tekniska eller kemiska undersökningar eller analyser. Sådana kan ibland genomföras omedelbart efter köp men ibland kan det också tänkas att köparen inte direkt kan genomföra dessa.¹⁶⁶ En försummad reklamation prekluderar köparens rätt till felpåföljder både vid kvantitets- och kvalitetsavvikelser.

Att det krävs en mer detaljerad tillträdesgranskning för att avgöra vilken kvalitet ett köpeobjekt har bör kunna applicera på ett företagsförvärv. Det skulle innebära att det krävs en mera ingående tillträdesgranskning för att undersöka målbolagets *kvalitet*. Mot bakgrund av att målbolaget består av mängd olika delar krävs det således en mängd olika analyser av olika delar av målbolaget. Även om köparen i typfallet relativt omgående efter tillträdet bör kunna starta en sådan omfattande analys av målbolaget, bör viss hänsyn tas till mängden material. Det är enligt mig rimligt att anta att en köpare efter köpet inledningsvis vill försöka ta reda på hur man på bästa sätt ska fortsätta verksamheten. Det första en köpare gör efter ett företagsförvärv är förmodligen inte en fullständig genomgång av dokumentationen i målbolaget. Det bör därför vara rimligt att ge köparen visst utrymme och tid att genomföra en sådan undersökning. Även om reglerna i 31–32 §§ köplagen ska tillgodose säljarens intresse av att köparen inte framställer några anspråk en lång tid efter köpet, måste kraven på köparen också vara rimliga.

Herre och Ramberg skriver att ”säljarens beteende efter eller i samband med avlämnandet” också kan ha betydelse för bedömningen av undersökningsplikten efter köp.¹⁶⁷ Detta skulle kunna aktualiseras i typfallet. Det kan exempelvis tänkas att säljaren antingen i samband med eller strax efter tillträdet, uppträder på ett sådant sätt att köparen misstänker att något inte stämmer.

¹⁶⁴ Herre och Ramberg (2023), kommentaren till 31 §, avsnitt 8.3.3.

¹⁶⁵ Herre och Ramberg (2023), kommentaren till 31 §, avsnitt 8.3.3.

¹⁶⁶ Herre och Ramberg (2023), kommentaren till 31 §, avsnitt 8.3.3.

¹⁶⁷ Herre och Ramberg (2023), kommentaren till 31 §, avsnitt 8.3.3.

Säljaren skulle exempelvis kunna bete sig på ett sätt som indikerar att denne vill att affären ska genomföras och gå igenom så fort som möjligt utan att motivera varför. Visserligen vill parterna i regel att affären ska genomföras så snabbt och effektivt som möjligt men det kan tänkas att säljarens beteende ändå ger köparen misstankar om att något inte stämmer. Om köparen fattar sådana misstankar är det inte orimligt att kräva att denne antingen utreder detta genom att fråga säljaren om vissa förhållanden alternativt att köparen efter köpet relativt omgående undersöker vissa omständigheter i målbolaget (tillträdesgranskning).

8 Reklamation

8.1 Inledning

En vanlig missuppfattning är att följderna av utebliven reklamation inom föreskriven tid består i att felanspråket blir preskriberat. Men kan man verkligen påstå att felanspråket preskriberas? Jag menar att det är felaktigt att använda preskription på detta sätt. Det som i stället sker vid utebliven reklamation är att felanspråket *prekluderas*, vilket innebär att köparen avskärs från att rikta krav mot säljaren med anledning av det ifrågavarande felet. Om köparen däremot reklamerar inom föreskriven tid prekluderas inte dennes felanspråk mot säljaren. Felanspråket kan dock *preskriberas* efter tio år enligt 2 § preskriptionslagen (1981:130).

För att preskription ska inträda förutsätts en fordran. Om preklusion har inträtt har dock aldrig någon fordran uppstått. I en sådan situation aktualiseras inte preskription.¹⁶⁸

Med anledning av denna ordning är det viktigt att hålla isär reklamation, preklusion och preskription. HD har på senare tid också tillämpat denna ordning och talat om reklamationsplikt med preklusionsverkan.¹⁶⁹ Detta kan ställas upp enligt följande:

- i) Om jag reklamerar ett fel inom föreskriven tid, prekluderas inte min möjlighet att åberopa felpåföljder mot säljaren med anledning av detta.
- ii) Om jag inte reklamerar ett fel inom föreskriven tid, prekluderas min möjlighet att åberopa felpåföljder mot säljaren med anledning av detta.
- iii) Om jag inte kräver felpåföljder med anledning av ett fel, som visserligen har reklamerats inom föreskriven tid enligt i), inom tio år preskriberas min möjlighet att åberopa felpåföljder mot säljaren med anledning av detta.

8.2 32 § första stycket köplagen

Med uttrycket reklamation har lagstiftaren enbart avsett neutral reklamation. En neutral reklamation är ett meddelande om att köpeobjektet är felaktigt utifrån vilket köparen vill framställa vissa krav. Vid ett senare tillfälle kan köparen precisera de påföljder som denne önskar aktualisera, om köparen inte redan vid sin initiala neutrala reklamation gjort detta. Köparen ska, om denne vill åberopa ett fel i varan, reklamera inom ”skälig tid” från att denne märkt eller borde ha märkt felet. Vanligtvis kan tidpunkten då köparen borde ha märkt felet identifieras genom vad som föreskrivs i 31 § köplagen om köparens undersökningsplikt efter köp (se kapitel 7).¹⁷⁰

¹⁶⁸ Dryselius (2023) Vitesklausuler s. 103 f.

¹⁶⁹ NJA 2018 s. 127 ”Flyget till Antalya”, jfr t.ex. p. 25, p. 30; Dryselius (2023) Vitesklausuler s. 103 f.; Heidbrink (2022) s. 160 ff.; Andersson (2019) s. 376 f.; Jfr dock Mellqvist och Persson (2019) s. 92 f. för annan syn på preklusion.

¹⁷⁰ Prop. 1988/89:76 s. 123.

Om det inte går att fastställa en undersökningsplikt efter köp enligt ”god affärssed”, borde köparen kanske ändå ha märkt felet tidigare än vad denne gjort eller påstår sig ha gjort genom att man beaktar typen av köp samt möjligheterna att upptäcka felet. När köparen faktiskt upptäckt felet saknas dock skäl varför denne inte relativt omgående ska meddela motparten om detta. Genom formuleringen ”skälig tid” får köparen viss tid innan denne måste reklamera.¹⁷¹

Vanligtvis kan man fastställa när köparen borde ha märkt felet utifrån bestämmelsen i 31 § första stycket köplagen eftersom köparen enligt aktuellt lagrum ska undersöka köpeobjektet efter avlämnandet så snart omständigheterna medger det och enligt god affärssed. Om felet är ett sådant att det borde ha märkts vid en sådan undersökning enligt god affärssed, gäller att felet följaktligen borde ha märkts vid undersökningen. Det kan dock röra sig om fel som inte kan påträffas vid en normal undersökning utan i stället visar sig senare (så kallat dolt fel). Vid dolda fel räknas reklamationsfristen från när felet faktiskt visar sig.¹⁷² Ofta kan det vara svårt att fastställa när en köpare borde ha märkt felet. Bedömningen kan i vissa fall påverkas av bland annat köparens sakkunskap. Av propositionen framgår att reklamationsskyldigheten inte nödvändigtvis infaller redan när exempelvis vissa störningar på grund av felet kan noteras. I propositionen framgår att det därutöver bör krävas att köparen borde inse att störningarna skulle kunna bero på något fel i köpeobjektet och inte någon annan orsak.¹⁷³

En faktor som kan påverka bedömningen är vem som är köpare. Att lagstiftaren valt uttrycket ”skälig tid” innebär alltså att man kan beakta förhållandena i varje enskilt fall. Förarbetena föreskriver att bedömningen bör bli strängare om köparen är näringsidkare, särskilt om förvärvet har koppling till dennes vanliga näringsverksamhet.¹⁷⁴ När köparen bedriver näringsverksamhet kan man vanligtvis kräva att felmeddelande lämnas tämligen omgående, som utgångspunkt några dagar efter att felet först uppmärksammats av köparen. Även köparens sakkunskap bör beaktas. Ofta kan köparen, för att kunna konstatera ett fel, vara tvungen anlita ett sakkunnigt biträde. Även faktorer som typen av köpeobjekt påverkar kraven på köparens reklamation.¹⁷⁵ Det kan exempelvis tänkas att köparen saknar kunskap för att bestämma vad felet består i. Då är det godtagbart att köparen enbart uppger hur felet har visat sig.¹⁷⁶

Det finns inga specifika formkrav för reklamation. Det centrala är att säljaren tydligt förstår; i) vad felet huvudsakligen består i, ii) hur felet visat sig eller iii) i vilka hänseenden objektet enligt köparen avviker från avtalet. För detta krävs inte en detaljerad felbeskrivning. Det räcker dock inte att köparen

¹⁷¹ Herre och Ramberg (2023), kommentaren till 32 §, avsnitt 8.4.2.

¹⁷² Prop. 1988/89:76 s. 123.

¹⁷³ Prop. 1988/89:76 s. 123.

¹⁷⁴ Ramberg (1992) s. 124.

¹⁷⁵ Ramberg (1992) s. 124.

¹⁷⁶ Herre och Ramberg (2023), kommentaren till 32 §, avsnitt 8.4.1.

enbart i ”allmänna ordalag” klagar på objektet alternativt påstår att det finns ett fel.¹⁷⁷

Detta beror på att säljaren genom reklamationen åtminstone måste kunna bilda sig en uppfattning över eventuella åtgärder som kan aktualiseras.¹⁷⁸ Till exempel kan säljaren försöka avhjälpa felet.¹⁷⁹ Detta innebär dock inte att köparen också måste ange vilka påföljder denne tänker åberopa. Köparen kan vänta med detta tills denne fått mer information om vilka åtgärder som säljaren planerar för att avhjälpa felet. Det är därför uttrycket ”neutral reklamation” används i köprätten för att beskriva reklimationsplikten enligt 32 § köplagen. Detta skiljer denna typ av reklamation från det som krävs för att åberopa vissa påföljder såsom avhjälpande eller omleverans enligt 35 § köplagen och hävning enligt 39 § köplagen.¹⁸⁰

Reklimationsplikten bygger delvis på den avtalsmässiga lojalitetsplikten.¹⁸¹ Om köparen efter reklamation ytterligare undersöker objektet och därigenom får kompletterande information, bör enligt Kihlman denna information lämnas till säljaren.¹⁸² Detta följer troligtvis redan av parternas lojalitetsplikt. Om köparen däremot inte skulle göra detta bör det dock inte påverka bedömningen av reklamationen förutsatt att den uppfyller köplagens minimikrav. Kihlman menar dock att det bör påverka omfattningen av säljarens skyldigheter. Här nämner han främst tiden för avhjälpande (34 eller 36 §§ köplagen) och skadeståndets storlek (70 § köplagen). Mot bakgrund av detta drar Kihlman slutsatsen att det generellt sett är motiverat för köparen att skicka all tillgänglig information om felet till säljaren.¹⁸³

Reklimationsfristen är relativt kort och en för sent framställd reklamation kan innebära omfattande konsekvenser för köparen. Ur ett köparperspektiv är det därför alltid lämpligt att reklamera så snabbt som möjligt även om själva informationen i meddelandet inte är fullständig. Köparen kan alltid komplettera med ytterligare information.¹⁸⁴

Även om en reklamation kan lämnas muntligen bör sådan uppföljas med en skriftlig bekräftelse av reklamationen från köparen. Detta för att köparen ska förebygga framtida bestridanden från säljaren om att reklamationen inte lämnats korrekt eller överhuvudtaget (reklimationsinvändning). Av 82 § köplagen framgår att en reklamation enligt 32 § köplagen ska ske på ett ändamålsenligt sätt för att reklamationen ska få den rättsverkan som anges i lagtexten.¹⁸⁵

Reklamationsskyldigheten enligt 32 § köplagen berör varje fel för sig. Det räcker inte att reklamera för ett visst fel för att köparen ska bibehålla sin

¹⁷⁷ Prop. 1988/89:76 s. 123 f.

¹⁷⁸ Herre och Ramberg (2023), kommentaren till 32 §, avsnitt 8.4.1.

¹⁷⁹ Herre och Ramberg (2023), kommentaren till 32 §, avsnitt 8.4.1.

¹⁸⁰ Herre och Ramberg (2023), kommentaren till 32 §, avsnitt 8.4.1.

¹⁸¹ Andersson (2019) s. 376.

¹⁸² Kihlman (2023), kommentaren till 32 §, avsnitt 2.1.5.

¹⁸³ Kihlman (2023), kommentaren till 32 §, avsnitt 2.1.5.

¹⁸⁴ Kihlman (2023), kommentaren till 32 §, avsnitt 2.1.6.

¹⁸⁵ Herre och Ramberg (2023), kommentaren till 32 §, avsnitt 8.4.1.

talerätt för andra eventuella fel.¹⁸⁶ I NJA 1936 s. 584 hade köparen efter leverans märkt vissa fel som därefter reklamerades. En tid senare, vid stämningen, åberopade köparen även andra fel. Köparen bedömdes inte ha rätt att åberopa de fel som upptäcktes senare eftersom dessa reklamerats för sent.

Om köparen inte reklamerar i tid enligt 32 § första stycket köplagen, förlorar denne rätten att kräva påföljder på grund av felet. Detta gäller även köparens invändningsrätt mot säljarens betalningskrav.¹⁸⁷ Detta gäller dock enbart om inte 33 § köplagen kan tillämpas. Det kan tänkas att säljare har lämnat viss information till köparen trots att säljaren visste att informationen inte stämde och att denna haft väsentlig betydelse för köparen. Vid sådana omständigheter menar Ramberg att säljarens agerande ofta kan karaktäriseras som stridande mot tro och heder. Vissa fall då säljaren hemlighåller viktig information kan också betraktas som ett handlande i strid mot tro och heder.¹⁸⁸

Av propositionen framgår att det saknas ”anledning att låta en illojalt handlande säljare åberopa reklamationsreglerna för att freda sig mot köparens anspråk på grund av fel”.¹⁸⁹ Regeln i 33 § köplagen medför dock inte att köparen kan dröja i obegränsad tid att meddela säljaren om felet efter att köparen upptäckt det. Enligt allmänna principer gäller att sådan passivitet kan resultera i att köparen förlorar rätten till felanspråk (preklusion).¹⁹⁰ Här gäller också i sista hand en preskriptionstid om tio år enligt 2 § första stycket preskriptionslagen (1981:130).

Det ska understrykas att säljaren enligt 82 § köplagen som utgångspunkt bär försändelserisken, dvs. risken för att reklamationen inte kommer fram. Detta förutsätter att köparen skickar reklamationen på ett ändamålsenligt sätt. Kravet innefattar att reklamation ska skickas till en mottagare som kan förväntas kunna hantera reklamationen eller skicka vidare den till rätt person. Kihlman skriver att det oftast bör räcka att skicka reklamationen till en adress som kan förväntas kontrolleras regelmässigt av säljaren. Därmed bör det ofta räcka att skicka reklamationen till säljarens infoadress.¹⁹¹

Reklamationsfristen löper från att köparen märker ett fel, förutsatt att felet inte borde ha märkts tidigare. Genom att reklamationsfristen löper från att köparen märker felet skapas en ”administrativ risk” för köparen. Detta beror på att felet kan ha upptäckts av en viss del av köparens organisation utan att upptäckten därefter har kommunicerats till den del av organisationen som har det administrativa ansvaret för det aktuella avtalet.¹⁹²

Hur snabbt och effektivt sådan kommunikation kan ske beror på köparens interna informationshantering. Tiden mellan upptäckten och reklamationen, som beror på köparens interna informationshantering, kan resultera i en sen reklamation. Köparen ansvarar för att ha en ändamålsenlig och välfungerande

¹⁸⁶ Herre och Ramberg (2023), kommentaren till 32 §, avsnitt 8.4.2.

¹⁸⁷ Ramberg (1992) s. 124.

¹⁸⁸ Ramberg (1992) s. 196.

¹⁸⁹ Prop. 1988/89:76 s. 125.

¹⁹⁰ Prop. 1988/89:76 s. 125.

¹⁹¹ Kihlman (2023), kommentaren till 32 §, avsnitt 2.1.2.

¹⁹² Kihlman (2023), kommentaren till 32 §, avsnitt 2.1.1.

intern informationshantering, något som innebär att köparen bär den administrativa risken. Om en köpare exempelvis känner till sin bristande interna informationshantering bör denne hantera detta i avtalet genom att se till att tiden från upptäckt till reklamation är tillräckligt lång för att informationen om felupptäckten ska hinna nå fram till den avdelning hos köparen som är administrativt ansvarig. Genom att köparen ser till att tiden från upptäckt till reklamation är tillräckligt lång för att informationen om felupptäckten ska hinna nå den administrativt ansvariga enheten hos köparen, kan reklamation ske i tid.¹⁹³

I HD:s praxis framgår att det är viktigt, beträffande reklamationsfristens längd, att reklamation typiskt sett inte får meddelas så sent att det innebär betydande olägenheter för den kontraktsbrytande parten som annars hade kunnat undvikas.¹⁹⁴

När ett fel väl upptäckts finns ingen anledning att vänta med att reklamera. Även om rättidig reklamation skett finns visst utrymme för säljaren att påstå att reklamation ändå borde ha skett tidigare eftersom skadan skulle ha kunnat begränsas (jfr 70 § köplagen). En köpare som förvisso reklamerat i tid men onödigt sent skulle därför kunna få bära en del av skadan som inträffat trots att reklamation i och för sig skett i tid. Köparen bör därför reklamera så snart fel upptäcks. Detta förbättrar också säljarens möjligheter att utföra åtgärder för att minimera de negativa konsekvenserna av dennes avtalsbrott.¹⁹⁵

Om en köpare är tyst om eventuella fel i målbolaget, kan detta enligt Ramberg uppfattas som att köparen har accepterat felet. Även andra förhållanden på köparens sida kan tolkas eller uppfattas som att köparen har godkänt målbolaget, dvs. köpeobjektet, trots ett fel.¹⁹⁶

För att illustrera sin syn på saken lyfter Ramberg ett amerikanskt rättsfall. I rättsfallet ansågs köparen av samtliga aktier visserligen ha rätt att häva avtalet mot bakgrund av säljarens försummade upplysningsplikt. Avtalet ingicks och två veckor senare upptäckte köparen felet. Några månader senare försökte köparen sälja vidare aktierna i bolaget och därefter valde denne att informera säljaren om felet. Den amerikanska domstolen ansåg att köparen reklamerat för sent. Köparens försök att sälja vidare aktierna uppfattades som att köparen hade ”ratified the agreement”, dvs. godkänt avtalet.¹⁹⁷

Det är inte orimligt att anta att utfallet blivit detsamma om sakomständigheterna prövats i Sverige. Att som köpare vid ett konstaterat fel i målbolaget avvakta fyra–fem månader, som i rättsfallet, med en neutral reklamation bör även enligt 32 § första stycket köplagen innebära att köparens felanspråk prekluderas. Om köparen skulle tillåtas avvakta så länge innebär detta att denne kan spekulera på säljarens bekostnad för att se vad som är mest gynnsamt: att häva och få tillbaka köpeskillingen eller försöka sälja vidare aktierna och eventuellt kräva prisavdrag.¹⁹⁸ Det spelar mindre roll om man kategoriserar

¹⁹³ Kihlman (2023), kommentaren till 32 §, avsnitt 2.1.1.

¹⁹⁴ NJA 2008 s. 1158.

¹⁹⁵ Kihlman (2023), kommentaren till 32 §, avsnitt 2.1.4.2.

¹⁹⁶ Ramberg (1992) s. 196.

¹⁹⁷ Disposal Technology, Inc. v Ehrlich (1971).

¹⁹⁸ Jfr Håstad (2003) s. 101.

köparens beteende som att denne ”godkänt avtalet” genom försöket till vidareförsäljning eller om man enbart kategoriserar det som en under omständigheterna för sen reklamation. Det blir samma rättsverkan: köparens felanspråk prekluderas.

Det är köparen som har bevisbördan för att reklamation skett inom skälig tid efter upptäckten av felet. Med utgångspunkt i att säljarens avtalsbrott föranleder reklamationen, är det tillräckligt att köparen visar att reklamationen har skickats i rätt tid och på ändamålsenligt sätt (82 § köplagen). Kihlman skriver att säljaren torde ha bevisbördan för att köparen borde ha märkt ett fel tidigare varför reklamationen också borde framställts tidigare.¹⁹⁹ Säljarens avtalsbrott föranleder reklamationen eftersom det är säljarens avtalsbrott som orsakat felet vilket i sin tur kräver reklamation från köparen för att köparen ska ha rätt att återköpa felet.

8.3 32 § andra stycket köplagen

32 § andra stycket köplagen innehåller en regel om preklusionstid för felanspråk. Den enda gången en säljare ansvarar för fel som visar sig eller reklameras först efter tvåårsfristen, som räknas från att köparen tog emot varan, är när säljaren enligt 33 § köplagen varit grovt vårdslös eller handlat i strid mot tro och heder.²⁰⁰ Regeln i 32 § andra stycket köplagen innebär att köparen genast måste reklamera sådana fel som märks precis innan tvåårsfristen tar slut.²⁰¹ För rättsliga fel gäller dock den allmänna preskriptionstiden på tio år.

Motiveringen bakom tvåårsregeln i 32 § andra stycket köplagen, är att fel kan fortsätta vara dolda och upptäckas först efter lång tid. Därmed har lagstiftaren ansetts att det behövs en yttersta tidsgräns efter vilken köparen inte har rätt att rikta krav mot säljaren utifrån fel i objektet även om köparens tillträdesgranskning enligt 31 § köplagen ännu inte har aktualiserats eller om felet inte märkts eller borde ha märkts av köparen. Skälet för den särskilda preklusionsfristen i köplagen är bland annat att det är viktigt för säljaren att säkert veta att köpet är avslutat så att säljaren inte längre behöver räkna med köparens eventuella felanspråk. Ett annat skäl är att bevismaterial, åtminstone vid köp av varor, ganska snabbt blir svårare att säkra.²⁰²

Det ska understrykas att tiden för reklamation enligt 32 § andra stycket köplagen räknas från att köparen tog emot köpeobjektet och alltså inte från tidpunkten då objektet rent köprättsligt kan anses avlämnat och när risken för objektet går över på köparen. I typfallet innebär detta att tiden för reklamation räknas från tillträdesdagen.

8.4 Konsekvenserna av underlåten reklamation

Om säljaren påstår att köparen reklamerat för sent utifrån att köparen märkt eller borde ha märkt felet tidigare än vad denne gjort, placeras bevisbördan

¹⁹⁹ Kihlman (2023), kommentaren till 32 §, avsnitt 2.3.

²⁰⁰ Prop. 1988/89:76 s. 124.

²⁰¹ Kihlman (2023), kommentaren till 32 §, avsnitt 2.2.

²⁰² Herre och Ramberg (2023), kommentaren till 32 §, avsnitt 8.4.3.

för detta påstående på säljaren. Konsekvensen av en försummad reklamation är att köparen förlorar rätten att åberopa felet mot säljaren. Detta innebär även att köparen inte kan invända om ett fel i köpeobjektet som grund för att motsätta sig säljarens betalningskrav. Att köparen riskerar dessa tämligen hårda konsekvenser beror på den intresseavvägning lagstiftaren gjort; säljarens berättigade intresse av att veta att krav från köparen är uteslutna har företrädare framför köparens intresse att kunna åberopa fel. Det kan tyckas vara hårt att köparen, även för dolda fel som inte kunnat upptäckas under tvåårsfristen, ska förlora alla chanser att åberopa fel. Här ska dock påminnas om undantaget i 33 § köplagen som tillämpas då säljaren varit grovt vårdslös eller handlat i strid mot tro och heder.²⁰³

Ofta har köparen förvisso fullgjort sin reklamationskyldighet i tid men säljaren bestrider ändå reklamationen.²⁰⁴ Köparen har då fullgjort sin reklamationsplikt enligt 32 § köplagen och behåller därför sin talerätt. Köparen kan dock förlora möjligheten att kräva felpåföljder genom den allmänna preskriptionstiden om 10 år enligt 1–2 §§ preskriptionslagen.

Preskriptionsavbrott sker dock om köparen väcker talan mot säljaren enligt 5 § 3 preskriptionslagen. Därefter börjar en ny preskriptionstid om tio år löpa från den dag dom eller slutligt beslut meddelas eller från att förfarandet avslutas på något annat sätt enligt 7 § första stycket preskriptionslagen

Preskriptionslagen är subsidiär. Köparens fordran gentemot säljaren preskriberas tio år efter att den ursprungligen tillkom. Tioårsfristen räknas från när köparens fordran uppstod och inte från tidpunkten köparen fick reda på att anspråket kunde åberopas mot säljaren. Frågan är vilken tidpunkt detta ska vara vid köp. Svaret lyder att tidpunkten då köparens fordran uppstår vid köp måste vara när bedömningen görs av köpeobjektets avtalsenlighet enligt 21 § köplagen. Detta innebär att köparens fordran vid köp måste anses uppstå vid riskövergången (tillträdet).²⁰⁵

Tillämpning av preskriptionslagen aktualiseras enbart då köparens krav mot säljaren finns kvar efter att köparen reklamerat enligt 32 § köplagen. Då får köparen anses ha avbrutit den tioåriga preskriptionstiden genom sin reklamation. Detta innebär att en ny preskriptionstid startar från köparens reklamationsmeddelande enligt vad som framgår av 5 § 2 preskriptionslagen. Genom detta kan köparens rätt att föra talan om fel i köpeobjektet bevaras under längre tid efter den ursprungliga reklamationen. Denna ordning kan förklara varför köpeavtal ibland anger att köparen förlorar talerätten om denne inte vidtar rättsliga åtgärder senast inom viss tidsfrist.²⁰⁶

Det kan uppstå en situation, även vid en företagsöverlåtelse, där köparen visserligen reklamerat för sent men där säljaren ändå har tagit emot reklamationen och därefter inlett förhandlingar om det aktuella felet. Säljarens agerande kan tolkas som att denne avstår från rätten att senare åberopa att köparen förlorat sin talerätt genom den sena reklamationen. En sådan tolkning

²⁰³ Herre och Ramberg (2023), kommentaren till 32 §, avsnitt 8.4.4.

²⁰⁴ Herre och Ramberg (2023), kommentaren till 32 §, avsnitt 8.4.5.

²⁰⁵ Herre och Ramberg (2023), kommentaren till 32 §, avsnitt 8.4.5.

²⁰⁶ Herre och Ramberg (2023), kommentaren till 32 §, avsnitt 8.4.5.

synes vara obefogat sträng enligt Herre och Rambergs lagkommentar. An-norlunda förhåller det sig däremot när säljarens förhandlingar med köparen med fog kan uppfattas och tolkas som en form av konkludent avstående från rätten till reklamationsinvändning. Herre och Ramberg skriver att så kan vara fallet om säljaren har gett sig in i s.k. realitetsförhandlingar med motparten.²⁰⁷

Begreppet ”reklamationsinvändning” används bland annat av Herre och Ramberg men det verkar som att begreppet endast innefattar säljarens rätt att påstå att köparen förlorat sin talerätt till följd av för sen reklamation.²⁰⁸ I denna uppsats används också begreppet ”reklamationsinvändning” men här innefattar begreppet säljarens rätt att invända mot en reklamation genom att påpeka att den inte framställts i tid eller på annat sätt är bristfällig.

Frågan om säljarens förhandlingar med köparen med fog kan uppfattas och tolkas som en form av konkludent avstående från rätten till reklamationsinvändning behandlades i NJA 1993 s. 436, ett rättsfall som visserligen avsåg 1905 års köplag. Eftersom reklamation är en allmän rättsprincip i köprätten bör dock rättsfallet även vara viktigt i dagens rättsläge. HD konstaterar att det finns en sedan länge gällande princip om att säljarens rätt till reklamationsinvändning kan gå förlorad om säljaren inleder förhandlingar med köparen utan att påtala att reklamationen skett för sent. HD framhöll att det är avgörande om säljaren genom sitt beteende gett köparen särskilda skäl att tro att säljaren valt att avstå från att göra reklamationsinvändning. Om säljaren diskuterar det påstådda felet med köparen och till exempel föreslår en lösning eller på annat sätt ”håller frågan huruvida fel föreligger öppen”, bör köparen ha rätt att anta att säljaren inte vid senare tillfälle kommer tillbakavisa köparens krav med en formell reklamationsinvändning.

HD hänvisar till äldre rättspraxis från 1905 års köplag där säljaren förlorat sin rätt till reklamationsinvändning när denne på olika sätt har förhandlat med köparen om vissa felpåföljder eller i allmänna ordalag erkänt att varan var felaktig. HD menar dock att om säljaren redan från början är avvisande och enbart bemöter köparens anmärkningar, kan det inte anses vara oskäligt att säljaren också bibehåller sin rätt till reklamationsinvändning. I målet hade säljaren avvisat och bemött köparens anmärkningar. HD konstaterade att säljaren inte därigenom förlorat sin rätt till reklamationsinvändning. Reklamationen hade framställts för sent varför köparen inte kunde åberopa fel.

8.5 Förhållandet mellan reklamation och allmänna rättsgrundsatser om passivitet

HD har i NJA 2002 s. 630 ”Restaurang Pelé” uttalat sig om förlust av kontraktsrättigheter genom passivitet. HD yttrade sig om reklamation i förhållande allmänna passivitetsgrundsatser²⁰⁹. HD sade att det normalt sett saknas en plikt (skyldighet) för en säljare som mottagit en reklamation om fel att

²⁰⁷ Herre och Ramberg (2023), kommentaren till 32 §, avsnitt 8.4.9.

²⁰⁸ Jfr Herre och Ramberg (2023), kommentaren till 32 §, avsnitt 8.4.9.

²⁰⁹ Begreppet ”allmänna passivitetsgrundsatser” används bland annat av Herre och Ramberg. Se Herre och Ramberg (2023), kommentaren till 32 §, avsnitt 8.4.10.

inom viss tidsfrist väcka talan avseende betalning för att inte riskera att fordringen ska falla bort. HD menade dock att ”en plikt att ge besked om att ett anspråk görs gällande kan däremot finnas när en part vet att den andra parten inrättar sig på visst sätt i förlitan på en rättslig bedömning som är felaktig”. En sådan plikt kan finnas även när en av avtalsparterna gett sin motpart intryck av att denne valt att efterge sin rätt, varvid man hänvisade till NJA 1961 s. 26 ”Pantsättarens passivitet”. En tredje och sista situation när en sådan plikt kan finnas är när en part under en väldigt lång tid underlåtit att göra gällande sin rätt. I det sistnämnda fallet hänvisade HD till NJA 1993 s. 570 ”Bodelning efter 24 år”.

I NJA 2007 s. 909 ”Jehanders grus” behandlade HD också frågor om reklamation och passivitet. Målet berörde ett ensamåterförsäljaravtal som sagts upp i förtid av leverantören. Förhållandet mellan en ensamåterförsäljare och leverantör är inte direkt reglerat i någon lag, fränsett de köprättsliga reglerna. HD uttalade att ”av allmänna kontraktsrättsliga principer i kommersiella förhållanden får anses följa att en avtalspart som vill göra gällande påföljder på grund av avtalsbrott inte kan förhålla sig passiv”. HD menade att lagbestämmelser om reklamation uttrycker denna princip.

Det stod av hovrättens dom redan klart att leverantören begått avtalsbrott när man den 12 december 1997 sade upp avtalet i förtid. HD meddelade inte heller prövningstillstånd i denna fråga. Återförsäljaren hade i brev den 22 december 1997, dvs. 10 dagar efter uppsägningen, uppgett att man inte accepterade uppsägningen. HD konstaterade att den neutrala reklamationen som framförts i detta brev, var en tillräcklig indikation för leverantören att eventuella krav om skadestånd kunde följa om avtalet inte fullföljdes. Återförsäljaren hade därför fortfarande kvar sin rätt till skadestånd.

I NJA 2017 s. 203 ”Kravmjölken” sade HD att många kontrakt förutsätter lojal samverkan mellan parterna under kontraktets giltighetstid. Detta innebär att avtalsparterna till exempel är skyldiga att beträffande vissa väsentliga avtalsvillkor upplysa varandra eller på andra sätt förklara sin uppfattning i vissa hänseenden. Detta gäller även då en part begått kontraktsbrott.

Man underströk också att det av allmänna kontraktsrättsliga principer följer att avtalspart som vill kräva påföljder med anledning av kontraktsbrott, inte kan vara passiv (med hänvisning till NJA 2007 s. 909 ”Jehanders grus”). HD uttalade att även beträffande fullgörelse av ett kontraktsåtagande finns det i vissa situationer en skyldighet att meddela motparten om eventuella krav, såsom exempelvis; i) när en avtalspart är medveten om att motparten inrättar sig utifrån en felaktig rättslig bedömning, ii) när en parts uppträdande gett motparten intryck av att denne eftergivit sin rätt eller iii) då en part under en omfattande tidsperiod har underlåtit att göra gällande sin rätt (med hänvisning till NJA 2002 s. 630 ”Restaurang Pelé”).

Frågan om passivitet diskuterades även i NJA 2017 s. 1195 ”Skogssällskapet”, som berörde om en fastighetsköpare förlorat sin rätt att kräva felpåföljder genom att inte meddela säljaren om felet när säljaren agerat i strid mot tro och heder. Frågan var när en köpare, som känner till ett fel, av lojalitetsskäl

är skyldig att meddela säljaren detta vid risk av att drabbas av passivitetsverkan.

HD ställde upp ett antal faktorer som ska beaktas vid en sådan bedömning och uttalade att frågan är om ett meddelande utifrån omständigheterna i det särskilda fallet förefaller naturligt och näraliggande. När frågan ska besvaras bör följande faktorer beaktas; i) arten samt graden av illojalitet hos säljaren, ii) säljarens befogade intresse att hållas informerad i synnerhet om det rör sig om ett fel som säljaren kan åtgärda eller åtminstone minska felets negativa påverkan på köparen och slutligen iii) i vilken utsträckning köparens passivitet gör att denne kan spekulera på säljarens bekostnad i form av exempelvis prisförändringar.

HD uttalade att det inte går att allmänt ange vilken tid en köpare ska ha på sig. Man konstaterade dock att köparen bör ”ha en väl tilltagen tid på sig att överväga sin situation efter vetskap om felet” samt att verkan av passiviteten inte bör aktualiseras förrän säljaren lidit en beaktansvärd nackdel av passiviteten från köparens sida. Eftersom bestämmelsen om neutral reklamation vid fastighetsköp är utformad på samma sätt som motsvarigheten i köplagen, är rättsfallet intressant även för köprättsliga situationer.

8.6 Kortare reklamationsfrist för kommersiella aktörer?

8.6.1 Inledning

HD har under de senaste åren gjort vissa uttalanden som antyder en sträng syn och högt ställda krav på reklamationsplikten för kommersiella aktörer. Även om det inte har kommit något HD-avgörande som behandlar tillträdesgranskningen och reklamationsplikten vid en företagsöverlåtelse finns det, i förhållande till uppsatsämnet, ett särskilt intressant avgörande i NJA 2016 s. 237 ”Bostadsrättslokalen”.

8.6.2 NJA 2016 s. 237 - Bostadsrättslokalen

I målet hade köparen köpt en bostadsrätt den 6 juli 2007. Efter köpet krävde köparen prisavdrag och påstod att lokalens area var mindre än avtalat. Arean hade inför köpet framgått av en annons och i en objektsbeskrivning. Frågorna i HD var om i) lokalens area var mindre än vad som avtalats eller vad som annars uppgetts från säljarsidan, ii) om det därigenom förelåg fel i bostadsrätten iii), om köparen i så fall kunde åberopa felet och iv) om köparen hade rätt till prisavdrag?²¹⁰

Arean enligt annonsen var 1297 kvm. I annonsen framgick att lokalen kunde byggas om till bostäder efter prövning av bostadsrättsföreningen. Köparen planerade att bygga om lokalen till bostadslägenheter och därefter överlåta separata bostadsrätter till lägenheterna. Vid visning av lokalen hade mäklaren tagit fram en objektsbeskrivning enligt vilken lokalens area också var

²¹⁰ NJA 2016 s. 237 ”Bostadsrättslokalen” p. 1–3.

1297 kvm enligt bostadsrättsföreningen. Köpeavtal slöts och tillträde skedde den 1 oktober 2007. Avtalet saknade uppgifter om arean. Köparen reklamerade den 26 september 2008 och åberopade fel eftersom arean var 1187 kvm. Köparen hade låtit utföra kontrollmätningar den 12 och 16 september 2008. Enligt en senare utförd mätning av säljaren var arean 1195 kvm. Både tingsrätten och hovrätten tillerkände köparen prisavdrag men med olika belopp.²¹¹

HD menade att uppgiften om lokalens area var en avtalad egenskap även om den kommit från bostadsrättsföreningen och inte från säljaren. HD utgick från att den verkliga arean var 1195 kvm. Eftersom parterna enligt HD avtalat om en area om 1297 kvm var därför bostadsrätten felaktig. Därefter var frågan om köparen fick åberopa felet.²¹²

Säljaren hade framfört följande invändningar; i) köparens företrädare borde ha märkt felet vid en undersökning före köpet, ii) köparen hade enligt avtalet avstått från att göra gällande köprättsliga påföljder och iii) att köparen reklamerat för sent.²¹³

Mot bakgrund av att areauppgiften varit preciserad ansåg HD att köparen i och för sig kunde göra gällande att arean var för liten. Detta kom HD fram till trots att köparen genomfört en begränsad undersökning före köpet och trots en allmänt hållen friskrivning från säljaren. Avtalet ansågs innehålla en preciserad uppgift om lokalens area. Vidare var arean en avtalad egenskap i köpeobjektet. HD menade därför att den allmänna friskrivningen inte kunde ges någon verkan mot den precisa areauppgiften.²¹⁴

Därefter bedömde HD frågan om reklamation och undersökningen efter köp. Beträffande köparens undersökning efter köp underströk HD att köparens individuella förutsättningar ska beaktas i bedömningen av vilken undersökning som ska genomföras och att högre krav ställs på näringsidkare jämfört med en privatperson. HD påpekade att vid en undersökning efter avlämnandet ska köparen kontrollera att varan har egenskaper som överensstämmer med säljarens uppgifter före köpet. Uppgifter från säljaren, förutsatt att de inte är garantier, utgör typiskt sett inte anledning för köparen att begränsa undersökningen efter avlämnandet. Förhållanden i det enskilda fallet ska dock beaktas.²¹⁵

HD menade att tiden mellan tillträdet och reklamation framstod som mycket lång, särskilt utifrån kraven som måste gälla för näringsidkare. Arean var en central egenskap för köparen och var viktig för dennes framtidsprojekt att göra om lokalen till bostäder. HD menade att en kontrollmätning framstod som relativt enkel att utföra och därtill inte särskilt kostandskrävande. Sammanfattningsvis borde därför köparen ha märkt felet tidigare och därför också reklamerat tidigare. Köparen kunde därmed inte åberopa fel i arean varför talan ogillades.²¹⁶

²¹¹ NJA 2016 s. 237 ”Bostadsrättslokalen” p. 2–4, p. 6–7.

²¹² NJA 2016 s. 237 ”Bostadsrättslokalen” p. 20–22.

²¹³ NJA 2016 s. 237 ”Bostadsrättslokalen” p. 22.

²¹⁴ NJA 2016 s. 237 ”Bostadsrättslokalen” p. 25–26, p. 30–31.

²¹⁵ NJA 2016 s. 237 ”Bostadsrättslokalen” p. 33 och p. 35.

²¹⁶ NJA 2016 s. 237 ”Bostadsrättslokalen” p. 38–40.

Att en köpare ska undersöka centrala egenskaper i köpeobjektet har inte bara nämnts i NJA 2016 s. 237. I NJA 1993 s. 436 hade reklamation vid fel skett fem månader efter tillträdet. Med hänsyn främst till den stora betydelse som den bristande egenskapen hade för köparen, menade HD att denne borde märkt felet och reklamerat betydligt tidigare. Reklamationen ansågs ha skett för sent. Det kan alltså konstateras att HD lägger stor vikt vid att köparen i sin undersökning efter köp fokuserar på centrala och för köparens betydelsefulla egenskaper.

9 Avslutande reflektioner

9.1 Tillträdesgranskning och reklamation vid företagsförvärv

NJA 2016 s. 237 antyder att kraven för både tillträdesgranskningen och reklamationsplikten är strängare för kommersiella aktörer. I målet konstateras att köparen relativt enkelt och utan särskilt höga kostnader hade kunnat kontrollmäta arean. Detta innebär i praktiken att HD menar att om en näringsidkare vill kunna åberopa fel efter köp av en bostadsrätt, måste köparen omgående kontrollmäta dess area även om preciserade areauppgifter förekommit i både annonsen och objektsbeskrivningen. Detta motiverar HD med att arean i målet utgjorde en central egenskap för köparen.

Skulle HD:s resonemang kunna appliceras på typfallet och vad skulle det i så fall innebära? Vad som utgör en central egenskap i målbolaget i typfallet skulle kunna variera. Som exempel på en egenskap som eventuellt kan kategoriseras som central kan nämnas omsättningen. Köparen, som planerar att driva en vinstgenererande verksamhet, lär betrakta målbolagets omsättning som en central egenskap för att bedöma utsikterna till vinst med sin investering. Mot bakgrund av detta skulle det eventuellt gå att argumentera för att köparen relativt omgående efter tillträdet måste kontrollera så att uppgifterna beträffande omsättningen stämmer. Efter tillträdet har köparen nämligen full tillgång till alla räkenskaper. Att kontrollera sådana omständigheter är, precis som HD konstaterade angående kontrollmätningen i rättsfallet, enkelt och inte särskilt kostnadskrävande. Utifrån detta bör det enligt mig vara rimligt att kräva att köparen undersöker dessa förhållanden ganska snabbt efter köpet och att eventuell reklamation framställs relativt omgående. Att köparen skulle vänta med att kontrollera omsättningen i nästan ett år är därför inte rimligt (precis som i rättsfallet där kontrollmätning genomfördes ca. ett år efter tillträdet).

Det finns dock andra egenskaper i målbolaget som kan vara centrala för köparen. Köparen kanske bedömer att det största värdet i målbolagets verksamhet finns hos personalen. Centrala egenskaper i målbolaget kan då vara att löner²¹⁷ har betalats ut och att det inte förekommer några arbetsrättsliga tvister mellan arbetstagare och målbolaget. Köparen har sannolikt före köpet tagit fram vissa prognoser om målbolagets framtid. Enligt en sådan prognos kan bolagets framgång visa sig starkt beroende av just personalen och det kunskapskapital som finns där. Här går det att argumentera för att köparen ganska omgående efter tillträdet ska kontrollera bland annat att det inte finns några obetalda löner eller några eventuella arbetsrättsliga tvister.

Att målbolaget till exempel skulle vara indragen i en domstolsprocess lär inte ha undgått köparen inför köpet. Med ”eventuella arbetsrättsliga tvister”

²¹⁷ Jfr Sevenius (2011) s. 335, som i sin checklista för integrering efter ett företagsförvärv nämner löneutbetalningar som en funktion i målbolaget som måste fungera på dagen för övertagandet.

eller andra eventuella tvister för den delen, menar jag alltså sådana tvister som allmänheten eller köparen inte känner till ännu eftersom exempelvis en stämningensansökan inte har lämnats in till domstol. Om köparen undersöker dessa omständigheter så snart som möjligt kan därefter även krävas att eventuella fel reklameras snabbt. Med hänsyn till att det rör sig om ett kommersiellt köp bör en sådan kontroll kunna genomföras snabbt och kräver sannolikt inte allt för stora resurser. Detta gäller i synnerhet om köparen betraktar det som centralt att dessa omständigheter inte brister.

Men även om köparen kontrollerar dessa och andra närliggande omständigheter i fråga om personalen, finns det kanske viss information som inte direkt kontrolleras. Det är kanske inte helt vanligt att en köpare, som visserligen prioriterar personalen högt, direkt efter tillträdet kontrollerar även till exempel målbolagets utbetalningar av semesterersättning och pension under de senaste åren. För sådana omständigheter kan man kanske inte ställa samma krav på omgående tillträdesgranskning och snabb reklamation? Köparen har förvärvat målbolaget i kommersiellt syfte och även om denne visserligen har ett egenintresse att kontrollera vissa uppgifter för att säkerställa förutsättningarna för en vinstgenererande verksamhet kan denne inte undersöka allt i ett målbolag, åtminstone inte omgående. Utöver att kontrollera olika omständigheter i målbolaget genom en tillträdesgranskning måste köparen också få tid att faktiskt driva verksamheten. Om köparen efter tillträdet omgående ska undersöka alltför många omständigheter kan detta påverka vilken tid och vilka resurser som köparen kan lägga på att försöka driva verksamheten.

Den kommersiella delen av köparens due diligence-rapport kan förhoppningsvis peka ut centrala åtgärder som krävs för att driva målbolaget. Åtgärderna berör bland annat sådant som måste fungera direkt i målbolaget och brukar kallas för ”dag ett-frågor” (”day one issues”) eftersom de måste fungera kort efter tillträdet. Som exempel nämner Sevenius att det måste finnas gällande företagsförsäkringar för den verksamhet köparen övertagit även efter tillträdet samt att de administrativa kassarutinerna för in- och utbetalningar och kassaflödet måste kontrolleras. Målbolagets finansiering måste också kontrolleras och säkerställas. Även om köparen i due diligence-processen har identifierat svaga delar i målbolagets verksamhet som kräver omedelbara åtgärder behövs inte sällan en förnyad analys efter tillträdet.²¹⁸

Utöver sådana åtgärder som måste vidtas omedelbart efter tillträdet finns det även beslut och åtgärder som måste ske tidigt men inte nödvändigtvis omedelbart. Som en del av dessa tidiga men inte omedelbara åtgärder, nämner Sevenius att verksamhetens centrala egenskaper bör kontrolleras och säkerställas (jfr HD:s uttalande i NJA 2016 s. 237 ”Bostadsrättslokalen” p. 38).²¹⁹

Trots att en köpare efter ett företagsförvärv bör ges möjlighet och tid att faktiskt bedriva verksamheten i målbolaget, kan man å andra sidan argumentera för att det är skäligt att en kommersiell företagsköpare får bära risken för

²¹⁸ Jfr Sevenius (2011) s. 321–322. Dag ett-frågorna innefattar både saker som måste fungera redan på tillträdesdagens första dag eller inom en vecka från tillträdet.

²¹⁹ Jfr Sevenius (2011) s. 322–323. Sevenius skriver att för de tidiga besluten (ej omedelbara) kan en utgångspunkt vara en tidsperiod på upp till ett par månader.

att ”klara av att driva bolaget” samtidigt som dennes köp- och avtalsrättsliga skyldigheter ska iakttas.

Vid köparens due diligence före köpet identifieras ofta de avgörande delarna för målbolagets verksamhet som måste åtgärdas eller granskas omedelbart efter tillträdet.²²⁰

Mot bakgrund av ovan kan alltså konstateras att det är svårt att formulera en allmän regel som anger hur och när köparens tillträdesgranskning och reklamation efter ett företagsförvärv ska ske. Återigen, såsom ofta är fallet, får man falla tillbaka till att bedöma omständigheterna i det enskilda fallet. Avgörandet i NJA 2016 s. 237 bör dock kunna bidra med någon form av vägledning för att bedöma en kommersiell köparens undersökningsplikt efter köp samt reklamationsplikt. Enligt avgörandet bör därför en köpare relativt omgående undersöka och kontrollera de egenskaper i köpeobjektet som är centrala för denne förutsatt att denna kontroll inte medför alltför stora kostnader eller är alltför besvärliga att utföra. Jag uppfattar HD:s uttalanden som att köparen bör tillåtas lite mer tid efter tillträdet att undersöka och eventuellt reklamera sådana fel som inte avser centrala egenskaper.

Johanssons uttalanden från 1990 om undersökningsplikten efter köp och reklamationsplikt vid aktiebolagsförvärv är enligt mig fortfarande intressanta. Han förespråkade en regel där en tillträdesgranskning måste ske senast vid nästa årsbokslut efter köpet. Efter denna tidpunkt menar Johansson att köparen endast undantagsvis bör få åberopa ett fel. Därutöver menade han att det ska krävas en mer omfattande undersökning och snabbare reklamation av ”professionella företagsköpare” för att reklamationsfristen inte ska anses förstuten.²²¹ Johansson utvecklar dock inte sitt resonemang om de undantagsfall då köparen även efter det närmast kommande årsbokslutet efter köpet ska få åberopa fel. Uttalandet kan uppfattas som att miljöskador och dolda fel ska kunna göras gällande även efter den aktuella tidpunkten.²²² Tidigare verksamhetsutövare kan exempelvis krävas på ersättning för miljöskador även efter köplagens preklusionstid om två år enligt 2 kap. 8 § samt 10 kap. 2 § miljöbalken (1998:808).

För att återkomma till uppsatsens frågeställningar kan följande konstateras. Det går inte att fastställa hur omfattande eller långtgående undersökningsplikten efter köp enligt 31 § köplagen är vid ett företagsförvärv. Något tillfredsställande svar finns varken i förarbeten, lag eller rättspraxis. Inte heller utifrån generell marknadspraxis eller sedvänja kan frågan besvaras tillfredsställande. Beträffande säljarens möjligheter att lyckas med en reklamation-sinvändning med hänvisning till vad köparen borde ha upptäckt genom sin undersökning efter ett företagsförvärv, kan följande sägas. Säljaren kan i och för sig lyckas med ett sådant rättsligt argument och en sådan talan. Problemet är dock att gällande rätt inte på ett tillfredsställande och förutsebart sätt föreskriver vad en företagsköpare ”borde ha upptäckt” vid en tillträdesgranskning. När det gäller kraven på köparens tillträdesgranskning och

²²⁰ Sevenius (2011) s. 264.

²²¹ Johansson (1990) s. 111.

²²² Törringer (2006) s. 45.

reklamationsfristen är det inte helt klart om dessa kan variera beroende på omständigheterna som åberopas till grund för fel. Lagtextens ”så snart omständigheterna medger det” och hänvisning till god affärssed tyder på att kraven på undersökningen och reklamationen kan variera beroende på vilka omständigheter felet grundar sig på. Det är dock svårt att fastställa om detta verkligen varit lagstiftarens avsikt. En tydligare regel behövs. Sammantaget konstaterar jag därför att gällande rätt behöver kompletteras för att bättre reglera dessa frågor om tillträdesgranskning och reklamation vid företagsöverlåtelser.

Genom att utföra en due diligence kan köparen bättre förvissa sig om vad denne faktiskt förvärvar samt förstå hur riskfördelningen, garantierna och köpeavtalet i övrigt ska utformas för att på bästa sätt gynna köparens intressen. Mot bakgrund av dagens rättsläge, där frågorna om köparens undersökning efter företagsförvärv samt reklamation inte besvaras tydligt, går det dock att argumentera för att företagsköpare i allmänhet bör överväga att omfördela sina resurser. Med detta menar jag att köparen åtminstone bör överväga att lägga mer tid och resurser på tillträdesgranskningen efter köp. Därigenom kan köparen kontrollera vad denne köpt och säkerställa att iakttagelserna från due diligence-rapporten fortfarande stämmer. Således kan eventuella brister eller fel i målbolaget upptäckas och reklameras tidigare samtidigt som köparen snabbt får insyn i målbolagets verksamhet vilket kan minimera risken för att gå miste om vissa värden. En sådan omfördelning av köparens resurser kan uppnås genom de lagförslag som presenteras i 9.2.

9.2 Slutsatser

Om Johanssons uppfattning om köparens tillträdesgranskning återspeglar gällande rätt idag är svårt att säga. Genom att tolka HD:s uttalanden i NJA 2016 s. 237 kan man eventuellt få svar på hur gällande rätt ser ut för köparens tillträdesgranskning och reklamationsplikt vid ett företagsförvärv. Jag uppfattar att HD föreskriver en plikt att omgående undersöka centrala egenskaper i köpeobjektet. Därefter finns det i allmänhet ingen anledning för köparen att vänta med en eventuell reklamation.

När ett fel i målbolaget väl har konstaterats saknas skäl för köparen att dröja med reklamation, något som i synnerhet gäller i typfallet där parterna är näringsidkare. Detta motiveras av båda parternas intressen. Köparen har ett berättigat intresse att få saken och felanspråket utrett. Ju längre tid som går desto svårare blir det ofta att visa att fel i målbolaget förelåg vid tillträdet (riskövergången). Säljaren har å sin sida intresse av att så snart som möjligt få reda på eventuella krav från köparen. Det ligger dessutom i båda parternas intresse att låta rättsförhållandet avslutas så att respektive sida i stället kan gå vidare.

Köplagspropositionen är inte anpassad till företagsöverlåtelser och majoriteten av uttalandena kan inte appliceras på företagsöverlåtelser utan att innehållet tolkas tämligen kreativt. Att bestämma hur till exempel en tillträdesgranskning ska se ut vid ett företagsförvärv genom att tolka över 30 år gamla förarbetsuttalanden är varken rimligt eller förutsebart. Att kraven på en

näringsidkare är högre vid både tillträdesgranskningen och reklamationsplikten understryks dock i både förarbetena och HD:s praxis.

Med hänsyn till att aktiebolag som ”varutyp” är en oerhört heterogen kategori, är ingen företagsöverlåtelse (aktiebolagsöverlåtelse) den andra lik. Det går därför inte att konstatera någon generell marknadspraxis eller god affärs sed för hur tillträdesgranskningen och reklamationsplikten ser ut vid företagsöverlåtelser av aktiebolag.

Detta utesluter dock inte att det går att formulera en regel som på bättre sätt än gällande rätt, beskriver vilka omständigheter som fastställer innehållet i dessa begrepp. Det är till exempel rimligt att, som Ramberg förespråkar, som utgångspunkt för när tillträdesgranskning ska ske föreskriva att ”ju större möjlighet ett snabbt uppdagande innebär att skadan kan minimeras, desto tidigare bör köparen vara skyldig att undersöka köpobjektet.” Detta överensstämmer vidare med syftet i 31–32 § köplagen att köparen snabbt ska göra säljaren medveten om eventuella felanspråk efter köp. Dessutom är det i linje med att skadelidande part ska begränsa sin skada (70 § köplagen).

Det går dock inte att formulera en regel som pekar ut exakta tidsfrister för tillträdesgranskningen och reklamation som alltid ska gälla, något som jag emellertid inte är först med att konstatera (jfr ”god affärs sed” och ”inom skälig tid” i lagtexten). Den praxis som redogjorts för ovan visar också tydligt hur reklamationsfristen i kommersiella förhållanden varierar. Jag menar dock att det finns en bättre lösning på frågorna. Lagstiftaren har visserligen lämnat en stor del av köprätten öppen för lösningar genom parternas avtalsfrihet. Jag menar dock att en mer träffsäker regeluppsättning beträffande tillträdesgranskningen och reklamationsplikten behövs. Reglerna bör dock självklart vara dispositiva. Sådana regler kan infogas i köplagen eller skapas inom ramen för HD:s rättsbildningskompetens²²³. Jag förespråkar dock det första alternativet, något som klargörs nedan.

Skulle Johanssons förespråkade regel, om att tillträdesgranskning vid företagsöverlåtelse senast bör ske vid nästa årsbokslut, kunna fungera som en huvudregel för företagsöverlåtelser? Regeln skulle vara lämplig för sådana omständigheter som inte fullt ut kan kontrolleras förrän i ett årsbokslut. Vilka omständigheter detta är bör bedömas i det enskilda fallet. Idag bör det dock finnas tämligen goda förutsättningar att med moderna verktyg och bokföring framställa träffsäkra prognoser som redan innan årsbokslutet gör att köparen kan undersöka vissa omständigheter. I ett sådant fall är det orimligt att påstå att köparen ändå kan vänta med sin tillträdesgranskning till nästa årsbokslut.

Dessutom finns det vissa egenskaper vars undersökning inte är beroende av årsbokslutet. En undersökning av exempelvis en särskilt viktig maskin i målbolagets fabrik bör kunna genomföras omgående. Inte heller här är det rimligt att låta köparen vänta med sin undersökning till nästa årsbokslut, speciellt inte med hänsyn till säljarens intresse av att veta att rättsförhållandet med köparen är avklarat.

²²³ Angående HD:s rättsbildning inom förmögenhetsrätten, se Lindskog (2002/03) s. 68–81.

Även om jag inte anser att Johanssons föreslagna regel är tillfredsställande i sin nuvarande utformning, utgör den en bra grund för att formulera en modernare och mer träffsäker regel. Sevenius anser att köparen *bör* utföra en tillträdesgranskning som en fortsättning på företagsbesiktningen (due diligence), för att identifiera eventuella garantibrott och kontrollera vad som förvärvats.²²⁴ Även om Sevenius till synes inte verkar formulera ett förslag på en regel för tillträdesgranskning, väljer han intressant nog att skriva ”bör” i stället för ”ska”. Sevenius ordval uttrycker en generell uppfattning om att man inte måste göra en tillträdesgranskning direkt efter ett företagsförvärv. Det har visserligen konstaterats att bestämmelsen i 31 § köplagen inte föreskriver en plikt. Jag menar dock att en alternativ ordning, i vilken tillträdesgranskningen vid ett företagsförvärv utgör en plikt för köparen, är bättre. Detta är också i linje med den regel Johansson förespråkar eftersom den utgör en så kallad ”ska-regel”.

Den regel Johansson förespråkar bör mot bakgrund av ovanstående, för att bättre uppfylla syftet bakom 31–32 §§ köplagen, omformuleras. Jag anser därför, de lege ferenda, att följande lagregler X, Y och Z bör införas i köplagen;

Lagregel X:

För professionella företagsköpare tillämpas inte reglerna i 31–32 §§ köplagen. I stället gäller vad som föreskrivs i Y-Z.

Lagregel Y - Tillträdesgranskning:

Med undantag för vad som föreskrivs i andra-tredje stycket nedan, ska en professionell företagsköpare efter tillträdet omgående kontrollera sådana omständigheter i det förvärvade bolaget som inför, under eller annars i samband med köpet varit eller är av väsentlig betydelse för köparen (tillträdesgranskning).

För sådana omständigheter i det förvärvade bolaget som inte med tillräcklig säkerhet kan kontrolleras tidigare än vid nästa årsbokslut efter tillträdet, ska en professionell företagsköpare senast i samband med nästa årsbokslut efter tillträdet utföra en tillträdesgranskning.

För sådana omständigheter i det förvärvade bolaget som med tillräcklig säkerhet kan kontrolleras tidigare än vid nästa årsbokslut efter tillträdet, ska tidsfristen för tillträdesgranskningen justeras i motsvarande mån.

Lagregel Z - Reklamation:

En professionell företagsköpare får inte åberopa fel i det förvärvade bolaget, om han inte meddelar säljaren om felet inom skälig tid efter det att han märkt felet eller borde ha märkt felet enligt Y (reklamation).

Om en professionell företagsköpare inte reklamerar inom två år från tillträdet, förlorar han rätten att åberopa felet, om inte annat följer av en garanti eller liknande utfästelse.

²²⁴ Sevenius (2011) s. 334.

Vidare bör 33 § köplagen fortsatt vara tillämplig så att om en säljare handlat i strid mot tro och heder eller grovt vårdslöst, prekluderas inte köparens felanspråk även om denne borde ha upptäckt felet och trots att den bortre preklusionstiden om två år har passerats.

Lagreglerna X, Y och Z bör införas i köplagen. Lagregel Y är visserligen precis som nuvarande 31 § köplagen generellt utformad. Jag anser dock att den är mer träffsäker vid ett företagsförvärv. Den träffar sådana omständigheter som ska undersökas omgående, sådana omständigheter som inte med tillräcklig säkerhet kan undersökas tidigare än vid nästa årsbokslut och sådana omständigheter som med tillräcklig säkerhet faktiskt kan kontrolleras tidigare än vid nästa årsbokslut. Lagregel Y bygger också på den avtalsmässiga lojalitetsplikten och skadelidande parts (köparens) skyldighet att begränsa sin skada (jfr 70 § köplagen). Vidare bidrar regeln med en tydligare förutsebarhet i förhållande till de vanligt förekommande företagsöverlåtelseerna. Lagregel Z om neutral reklamation skiljer sig inte innehållsmässigt från 32 § köplagen. Den sammankopplas dock med Lagregel Y, vilket innebär att även reklamationsfristen blir bättre anpassad utifrån omständigheterna vid ett företagsförvärv.

Lagreglerna X, Y och Z eller andra regler med motsvarande innebörd och effekt bör införas omgående i köplagen.

Källförteckning

Offentligt tryck

Prop. 1988/89:76 om ny köplag.

Prop. 2004/05:85 Ny aktiebolagslag.

NU 1984:5 Nordiska köplagar.

Rättsfall m.m.

Sverige

Högsta domstolen

NJA 1936 s. 584.

NJA 1961 s. 26 ”Pantsättarens passivitet”.

NJA 1976 s. 341.

NJA 1981 s. 815.

NJA 1990 s. 745.

NJA 1993 s. 436.

NJA 1993 s. 570 ”Bodelning efter 24 år”.

NJA 1996 s. 598 ”Husbilsbytet”.

NJA 2002 s. 630 ”Restaurang Pelé”.

NJA 2007 s. 909 ”Jehanders grus”.

NJA 2008 s. 1158.

NJA 2009 s. 672.

NJA 2016 s. 237 ”Bostadsrättslokalen”.

NJA 2017 s. 203 ”Kravmjölken”.

NJA 2017 s. 1195 ”Skogssällskapet”.

NJA 2018 s. 127 ”Flyget till Antalya”.

NJA 2018 s. 653 ”De ingjutna rören”.

NJA 2020 s. 951 ”Badrummet i radhuset”.

NJA 2021 s. 943 ”Omsättningsmålet”.

Skiljedomar

Skiljedom refererad i JT 1992/93 nr. 4 s. 709–710, ’Skiljedom: Innebär en avtalad rätt till prisavdrag att hävningsrätt uteslutits?’. Lindskog, Stefan (red.).

Danmark

UfR 1927 s. 245H.

UfR 1939 s. 511H.

UfR 1980 s. 388H.

Norge

NRt 1959 s. 581.

USA

Supreme Court of Oregon, December 15 1971, *Disposal Technology, Inc. v Stanley Ehrlich et al.*, Or., 491 P.2d 1009 (1971).

Litteratur

Adlercreutz, Axel, Gorton, Lars & Lindell-Frantz, Eva (2016), *Avtalsrätt I*. 14 uppl., Juristförlaget.

Andersson, Jakob, ’Inomkontraktuell reklamationsplikt; ett NJA-fall och flera hovrättsavgöranden senare.’ *SvJT 2019* s. 376–388.

Arvidsson, Niklas, *Aktieägaravtal: särskilt om besluts- och överlåtelsebindningar*, Thomson Reuters Professional, Diss. Lund: Lunds universitet, 2010, Stockholm, 2010.

Dahlman, Christian (2019), ’Begreppet rättskälla’, i: Dahlman, Christian & Wahlberg, Lena (red.), *Juridiska grundbegrepp: en vänbok till David Reidhav*. Upplaga 1, Studentlitteratur s. 57–74.

Dryselius, David, 'Lundaskolan och rättskällorna.' *JT* 2022/23 Nr. 1 s. 35–61. (citeras Dryselius (2023)).

Dryselius, David (2023), *Vitesklausuler: en handbok*. 1 uppl., Norstedts Juridik. (citeras Dryselius (2023) Vitesklausuler).

Heidbrink, Jakob (2022), *Kontraktsbrottspåföljder: lärobok i den allmänna kontrakträttens metod och påföljdlära*. 1 uppl., Studentlitteratur.

Hellner, Jan. (1969). 'Syften och uppgifter för rättsvetenskaplig forskning'. *Festskrift til professor, dr. jur. & phil. Alf Ross 10. Juni 1969*.

Herre, Johnny och Ramberg, Jan, *Köplagen – En kommentar* (2021, version 3A, JUNO).

Herre, Johnny och Ramberg, Jan, *Köplagen – En kommentar* (2023, version 3B, JUNO).

Håstad, Torgny (2003), *Den nya köprätten*. 5 omarb. uppl., Iustus. (citeras Håstad (2003)).

Håstad, Torgny (2009), *Köprätt: och annan kontraktsrätt*. 6 omarb. uppl., Iustus. (citeras Håstad (2009)).

Johansson, Anders, 'Undersökningsplikt vid aktieförvärv – Frågor beträffande köplagens tillämpning vid förvärv av aktieförvärv.' *SvJT* 1990 s. 81–111.

Jonsson, Lucas och Liljegren, Nicklas (2001), 'Parternas förpliktelser vid företagsförvärv', i: Gorton, Lars (red.), *Due diligence - Garantier och undersökning vid olika avtalstyper*. Juridiska fakulteten, Univ., Lund s. 15–119.

Karnell, Gunnar, 'Något om reklamation och preskription vid garantianspråk beträffande aktieförvärv.' *TSA* 1977 s. 155–163.

Kersby, Sara, 'Due Diligence – särskilt om advokats ansvar vid dess genomförande.' *JT* 1997/1998 nr. 1 s. 143–163.

Kihlman, Jon, *Köplagen* (1990:931), Lexino 2023-02-20 (JUNO).

Kleineman, Jan (2018), 'Rättsdogmatisk metod', i: Nääv, Maria & Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*. 2 upplagan, Studentlitteratur s. 21–46.

Lehrberg, Bert, 'Förutsättningssynpunkter på köprättens felbegrepp.' *SvJT* 1990 s. 543–565.

Lindskog, Stefan, 'Högsta domstolen och den kommersiella rätten.' *JT* 2002/03 Nr. 1 s. 68–81.

Mellqvist, Mikael och Persson, Ingemar (2019), *Fordran & skuld*. 11 uppl., Iustus förlag.

Norlén, Andreas, *Oskälighet och 36 § avtalslagen*, Avdelningen för rätt och rättsfilosofi, Linköpings universitet [distributör], Diss. Linköping: Linköpings Universitet, 2004, Linköping, 2004. (citeras Norlén (2004)).

Norlén, Andreas och Ramberg, Christina, 'Vigilansprincipen i förmögenhetsrätten.' *SvJT* 2021 s. 373–382. (citeras Norlén och Ramberg (2021)).

Ramberg, Christina, *Kontraktsbrott vid köp av aktie: särskilt om fel*, Juristförl., Diss. Stockholm: Univ., Stockholm, 1992. (citeras Ramberg (1992)).

Ramberg, Jan & Ramberg, Christina (2022), *Allmän avtalsrätt*. 12 uppl. (väsentligt reviderad), Norstedts Juridik. (citeras Ramberg och Ramberg (2022)).

Sacklén, Mats, 'Om felansvaret vid aktieköp.' *SvJT* 1993 s. 812–853.

Sandgren, Claes, 'Är rättsdogmatiken dogmatisk?.' *Tidsskrift for Rettsvitenskap* 2006, vol.118 nr. 4–5, s. 648–656.

Murray, Carole, Holloway, David & Timson-Hunt, Daren (2012), *Schmitthoff: the law and practice of international trade*. 12. ed., Sweet & Maxwell.

Sevenius, Robert (2011), *Företagsförvärv: en introduktion*. 2 (rev.) uppl., Studentlitteratur AB.

Törringer, Sven (2006), *Köparens undersökningsplikt vid företagsförvärv*, Juridiska fakulteten vid Lunds universitet, Examensarbete VT 2006.

Övriga källor

Institute for Mergers, Acquisitions & Alliances, 'M&A Statistics by Countries' <imaa-institute.org/mergers-and-acquisitions-statistics/ma-statistics-by-countries/> (besökt 2023-12-27) (citeras IMAA).